

Kako je s stanovanjskim vprašanjem borcev v občini Šiška

Vprašanje, ki je nanj težko odgovoriti, posebno človeku, ki čaka deset ali še več let. Vprašanje, ki tare več sto ljudi po vsej Sloveniji in Jugoslaviji. Kako je z reševanjem stanovanjskega vprašanja bivših borcev v občini Ljubljana-Šiška smo popravili predsednika ZB občine Šiška tovariša Josipa Logarja-Boža.

Kakšna je zgodovina reševanja stanovanjskega vprašanja bivših borcev v občini Ljubljana-Šiška in kakšno je sedanje stanje?

Reševanje stanovanjskega vprašanja bivših borcev se je začelo z ugotovitvijo dejanskega stanja v letih 1959-1960. Predvsem smo ugotavljali stanje, kar se tiče bivših borcev izven delovnega razmerja, to je upokojencev in invalidov. Takrat smo ugotovili, da je stanje zelo kritično, posebno glede na stare partizane in komuniste. Vzrokov za to je več. Mnogi so pred vojno živeli v slabih stanovanjih v predmestju, kakršno je bila Šiška. Drugi so se preselili k nam kmalu po vojni. Kasneje se je gradilo, toda eni so ostali nekako izven vsega tega.

Tako stanje je zahtevalo akcijo za rešitev. Čeprav smo s položajem seznanili tedanji občinski ljudski odbor, ki je pokazal določeno razumevanje, se stanje bistveno ni izboljšalo. Občinski odbor nas je razumel namreč predvsem v tem, da je pritrjeval nam, kako bi bilo dobro, če bi rešili stanovanjsko vprašanje bivših borcev, kako bi bilo to humano in dobro, toda sredstev niso dali. V teh letih so urejevali Celovško cesto in delali podvoz. Ob izpraznitvi hiš, namenjenih za rušenje, in ob preselitvi stanovalcev v nove hiše, smo mimogrede rešili stanovanjsko vprašanje tudi nekaterim borcem. Toda to je bila le kaplja v morje. V teh letih smo v šišenski občini rešili najmanj stanovanjskih vprašanih bivših borcev med vsemi ljubljanskimi občinami.

Kako poteka akcija za reševanje stanovanjskega vprašanja bivših borcev? Kakšno upanje imajo lahko potrebni v naslednjih letih, da se bodo vselili v primerne stanovanja?

Konec leta 1962 smo se z občinsko skupščino dogovorili o redu in sistemu pri dodeljevanju stanovanj. Sestavili smo tudi prioritete liste petdesetih. Do zdaj je ta lista narasla na približno 70 imen. Približno pravim zaradi tega, ker število vedno niha. Nekdo dobi stanovanje drugače, pojavi se nov primer... Lani in predlanskim smo rešili 33 stanovanjskih vprašanih bivših borcev izven delovnega razmerja. Petdeset odstotkov sredstev je dala občinska skupščina, ostalo pa sta prispevala sklad oziroma republika. Razen tega so dobili bivši borci za popravila in preureditve hiš in stanovanj predlanskim 18 milijonov, lani pa 25.

O neresenih stanovanjskih vprašanih bivših borcev izven delovnega razmerja smo obvestili občinsko skupščino in zahtevali, da se v letošnjem letu stanje korenito izpremeni. Lahko rečem, da smo naleteli na razumevanje. V predlogu proračuna je prispevek v višini 184 milijonov, namenjen za rešitev stanovanjskega vprašanja bivših borcev. S temi sredstvi in ustrežajočo udeležbo sklada in republike bi lahko rešili samo v letošnjem letu stanovanjsko vprašanje 50 udeležencev NOB. Poleg tega je v predlogu tudi znesek v višini 70 milijonov, namenjen za dijaške podpore otrokom bivših borcev, priznavalne in enkratne zimske pomoči.

Upam, da bo skupščina ta predlog potrdila.

Kaj pa bivši borci v delovnem razmerju?

Mislili smo tudi nanje in razpisali anketo po podjetjih naše

občine, ki jih je 126. Na anketo je odgovorilo samo 53 podjetij. Ugotovili smo, da je v teh 53 podjetjih 75 kritičnih stanovanjskih primerov bivših borcev. Verjetno tudi v ostalih 73 podjetjih, ki niso odgovorila na vprašanja, stanje ni boljše. Tu čakajo našo družbo še velike naloge...

Zgornja Bistrica, Spodnja Nova vas, Ložnica, Črešnjavec, Zgornja in Spodnja Polskava in drugi kraji so tesno povezani s Slovensko Bistrico, ki se z njimi vred naslanja na jugozahodni konec Dravskega polja. Bistričani in okoličani so ponosni na zgodovino zadnje svetovne vojne, ki je divjala tod mimo, ponosni so na splošni napredek bistriške občine, ponosni na svoj IMPOL, ponosni na vse,

Tako so se tudi Bistričani že pred osmimi leti domeni, da bodo vsako leto praznovali svoj občinski praznik 8. januarja. Primernega datuma niso mogli izbrati. Od poslednjega bojišča življenje in smrt in bližina njihovega bojišča, vse to in še marsikaj nas je privedlo na misel, da bi občinski praznik slavili 8. januarja. Spomin na tragične dogodke smo počastili sedaj že os-

IZ NOVOLETNE POSLANICE TOVARIŠA TITA

Vedro glejmo v prihodnost!

... Tovarišice in tovariši, naša nova ustava je dala temeljna načela nadaljnega socialističnega razvoja, program Zveze komunistov Jugoslavije vsebuje vodilna načela za delo članov Zveze, VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije pa je odkril pomanjkljivosti in slabosti pri doseganju delu kot tudi razne negativne pojave v našem socialističnem družbenem življenju in dal jasne smernice za prihodnje delo članov Zveze, in ne samo za člane Zveze, temveč za vse delovne ljudi naše dežele, ki so z velikim navdušenjem sprejeli sklepe VIII. kongresa. Naša večmilijonska organizacija Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije predstavlja močna jamstva za premagovanje vseh ovir, ki bi se nam postavile na pot uresničevanja sklepov, o katerih sem že govoril.

Samoupravljanje in socialistična demokracija sta razvila pri nas ogromne družbene sile. Milijoni delovnih ljudi so postali nosilci napredka in organizatorji socialistične izgradnje. Prav tako obstaja zelo močna materialna podlaga za nadaljnji razvoj naše države. Vse to priča o tem, da moremo zagotoviti stabilen razvoj gospodarstva, s takšnimi odnosi, v katerih bo naš delovni človek užival plodove svojega dela v skladu s svojim prizadevanjem.

Sedaj, ko sprejemamo plan o razvoju za leto 1965, imamo priložnost, da se takoj, spočeta, lotimo uresničevanja nedavno sprejetih sklepov, da uresničimo tisto, o čemer smo se sporazumeli, se pravi, da plan in investicije ne smejo biti prenapeti, da moramo pri tem upoštevati naše materialne možnosti, rentabilnost in stabilnost našega gospodarstva, zlasti pa standard naših državljanov, predvsem delovnih ljudi v gospodarstvu...

... Na koncu bi rad poudaril, da moremo z zaupanjem gledati v uspeh nadaljnje graditve naše socialistične dežele in v uspešen razvoj naših socialističnih družbenih odnosov. Prepričan sem, da se bo s prizadevanjem vseh miroljubnih sil sveta ohranil mir in se razvijalo tako zaželeno mednarodno sodelovanje na novih, sodobnih temeljih.

Vsem delovnim ljudem, vsem državljanom in državljanom naše socialistične Jugoslavije želim srečno novo 1965. leto!

Prvega pohorskega bataljona jih loči samo 16 kilometrov zračne črte, le-te pa izbrše močna vez prijateljstva ter tovarištva med prebivalci vsega pohorskega, bistriškega in drugega prebivalstva. Da so si med krvavimi dogodki pred več kot dvema desetletjema pomagali kot brat bratu, ve povedati vsak domačin.

»Letošnjega januarja je minilo dvaindvajset let, ko je preminil legendarni prvi pohorski bataljon. Brezmejno junaštvo pohorskih borcev v njihovi bitki na

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto III
Štev. 2
12. I. 1965

Besede
in dejanja

NIČ NE PRIDE SAMO

Predvsem si moramo biti na jasnem, da od VIII. kongresa ZKJ ne smemo pričakovati efektov, ki bi prišli sami po sebi, nasprotno, bilo bi celo nevarno gojiti iluzije, da bodo sami po sebi nenadoma urejeni vsi problemi. Kongres je dal samo smer in vestransko spodbudo za sproščanje družbenih sil in nosilcev družbeno ekonomskega razvoja, ki naj na podlagi na njem sprejete osnovne orientacije s svojim delom ustvarijo potem ustrezne materialne efekte.

Iz govora sekretarja CK ZKJ Mibe Marinka na posvetovanju občinskih in okrajnih sekretarjev.

BREZ VSIJJEVANJA

Protislovja časa je treba reševati z demokratičnimi metodami. Potemtakem ni mogoče vsiljevati kolektivno rešitev, če on teh noče, ako ni prepričan, da so mu v prid. Toda to ne pomeni, da morajo biti zavestne socialistične sile prekrižanih rok, denimo, kadar kolektiv noče strokovnjakov.

F. Setine v članku Več svobode — večja odgovornost — Delo 25. XII. 1964.

VISOKI STANDARD

Politika visokega standarda pomeni tudi visoke osebne dohodke, vendar visoki osebni dohodki se ne pomenijo vselej visokega standarda, če niso tudi družbene službe dobro urejene.

Vida Tomšič v razgovoru s trboveljskimi občani — Delo 25. XII. 1964.

RAZREŠILI SO DIREKTORJA

Svet splošne bolnišnice v Osijeku je sklenil, da dr. Zlatka Lanza razreši dolžnosti direktorja in ga da na razpolago kolektivu, ki naj mu določi novo delovno mesto.

Sklep o razrešitvi direktorja je svet sprejel potem, ko je pazljivo proučil poročilo svoje posebne komisije, ki je podrobno

kar je njihovega, kar je zraslo na krvi domačinov-partizanov in aktivistov in ne nazadnje na njihovih žuljih. Kot je v navadi, se občani vsake občinske skupnosti domenijo o datumu, ko bodo vsako leto slavili svoj občinski praznik, o datumu, ki jih spominja na najpomembnejše dogodke v njihovem kraju med narodnoosvobodilno vojno.

Zimsko sportne prireditve

PO STEZAH PARTIZANSKE JELOVICE

SELCA • ŽELEZNIK • DRAŽGOŠE • KROPE • LANČOVO

Proti večeru 8. januarja 1942 je nemška vojska sklenila obroč okrog Jelovice. Naslednje jutro so Nemci pripeljali v Rudno šest topov. Prišel se je strašen spopad med tri tisoč nemškimi vojaki in stoosemdesetimi partizani Carkarjevega bataljona. Po treh dneh je bojni melež utihnil. Nemci so vdrli v Dražgoše in jih izravnavali z zemljo. Prebivalci Selc, Železnikov, Dražgoš, Kroke in Lancovega tudi letos praznujejo pomembno obletnico velike partizanske zmage na Jelovici. (Naslikal France Slana.)

Zgornji Bistrici, gradnja šole, postavitev spomenika znanemu partizanskemu področju pod Trem kralji in drugi dogodki.

Tako je povedal podpredsednik občinske skupščine Slovenska Bistrica, tovariš Norbert Jedločnik.

Bistričani so svoj praznik močno povezali z junaško preteklostjo vsega bistriškega območja. Že dan pred praznikom sta okrog desete dopoldne krenili patroli — ena iz Oplotnice, skozi Kebelji, Kot in Tri kralje na Osankarico, druga iz Slovenske Bistrice skozi Šmartno, mimo bolnice Jesen in mimo Treh kraljev, prav tako na Osankarico. Patroli sta pozivili tradicijo, staro dvajset in več let. Ne tako kot pred časom, toda nekdanji borci so šli in obudili spomin na težke dni revolucije, ko so obiskali znane partizanske domačije in vsaki poklonili knjigi »Pohorski bataljon«. Neki tovariš, ki si že v partizanih ni

dovolil biti lačen, je — bolj za šalo kot zares — na pohod patrrole odnesel za lakot velik kos slanine in primerna topila za maščobe...

Bistričani so pripravili bogat program praznovanja, katerega organizacijo so prepuščali številnim bistriškim in mariborskim družbenim delavcem. Okrog polnoči pred praznikom so se čani komisij in podkomisij odbora za pripravo proslave občinskega praznika zadnjakrat zbrali — kot pred bitko — in se pogovorili, kaj je še potrebno za nemoten potek praznovanja. Povsod je vladalo mrzlično vzdušje, kar je bil vsekakor dober znak. Bistričani so se za svoj praznik potrudili in vzporedno s svojim razvojem počastili spomin na tragične dogodke pri Treh Zeblih in tudi na druge dogodke, ki so na bistriško prebivalstvo močno vplivali med revolucijo.

Mnogo bi lahko napisali o njihovih prireditvah. Vendar naj omenim samo nekatere: 7. januarja ob petih popoldne je bil sprejem za preživele borce in svojice padlih borcev Prvega pohorskega bataljona; istega dne so bile svečane akademije v Oplotnici, na Fragerskem, v Poljanah, Makolah, Črešnjecu, Spodnji Polskavi in Šmartnem na Pohorju, osrednje akademije s dramatizacijo »Velike oporoke« pa so priredili v Domu kulture v Slovenski Bistrici. Na praznični dan sta bili komemoraciji v Slovenski Bistrici pred spomenikom talcem in v Oplotnici; občinska skupščina se je sestala na svečani seji na Osankarici; najbolj svečani dogodek pa je nastopil ob sprejemu patrol in ob komemoraciji na bojišču Pohorskega bataljona. Tudi splošna tekmovalna so priredili Bistričani na svoj praznik, v soboto pa pionirji telovadno akademijo.

Najbolj veličasten poudarek vsemu bistriškemu praznovanju je dala razstava »V spomin talcev«, na kateri je Muzej narodne osvoboditve iz Maribora razstavil številne fotografije pisem talcev, ki so v zadnjih trenutkih svojega življenja, pred ustrelitvijo, pozdravljali svoje domače, svoje starše, žene, otroke... Razstavo so priredili v Domu JLA v Slovenski Bistrici. Na desetine različnih pisav je kot nema priča na poslednji notranji boj smrti zapisanega strmelo name, ko sem si ogledoval panoe s fotokopijami. Razstava je večini opomin na tisto, kar se ne sme več ponoviti.

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVA STAVBA S 75 STANOVANJI NI UPORABNA

In tako stoji stavba s 75 stanovanji v priškinskem »Mikronaselij« končana in prazna, čeprav je v priškin veliki pomanjkanje stanovanj. Kaj bo s to stavbo, se ne ve. Obstaja sicer predlog, po katerem naj bi neuporabno novo zgradbo popravili, toda ta predlog morajo šele sprejeti. Nekateri pa mislijo, da bodo morali to zgradbo navsezadnje le zrušiti. Če pride do tega, bo nekdo moral plačati škodo. Tudi popravilo bi stalo zelo veliko. Toda skrbi in strahu stanovalcev, ki že sedem mesecev čakajo na vselitev v dograjeno stavbo, ne bo plačal nihče.

»Politika« 18. XII. 1964.

NAGRAJENI »NESTROKOVNIAK«

To ni ravno najizrazitejši primer, vendar je zelo značilen: Delavcu v podjetju »Djuro Salaj« v Nišu so odpovedali delovno razmerje kot nestrokovnjaku, čeprav je za svoje delo prejel nagrado 100 tisoč dinarjev.

»Politika« 19. XII. 1964.

VLOGA REVOLUCIONARNEGA TISKA

Zgodovina revolucionarnega tiska je del zgodovine revolucionarne borbe naših delovnih ljudi. Tisk je delil usodo te borbe, bil je njen veren tolmač, ogledalo in glasilo. Po tem, kje se javlja, kolikokrat so ga zadržili in kako se poraja v drugem kraju in pod drugimi pogoji, se lahko spozna ognjetožnost borbe, ki jo je vodila Komunistična partija Jugoslavije.

Jovan Veselinov, na proslavi 40-letnice »Komunista«.

In ko bo napisana zgodovina jugoslovskega tiska in novinarstva, bo lahko nudila je blede sliko istega, kar je to delo poročilo v vsej zgodovini našega delavskega gibanja in revolucije.

Bogdan Osolnik na proslavi 40-letnice »Komunista«.

OBČANOVA BELEŽNICA

Roto papir sta te dni magični besedici, ki najbolj zaskrblijujeta vse tiste, ki so branja vajeni. Kratkotrajno ga ni, ali pa ga tiskarne dobe le v omejenih količinah. Tudi teh vrstic brez roto papirja ne bi bilo... Kdo si misli, da lahko pomenita besedici roto papir tako magično prepreko, pa najsi nekateri še tako govore, da časopisni papir

PAPIR

ni za drugačo kot za zavijanje solate, ali pa da je podoben vrečki. In vendar — brez njega ni moč natiskati časopisnih besedi. Ta dnevnik izhaja v manjšem obsegu, drugi sploh ne izhaja, tretji z veliko zamudo in v zmanjšani nakladi...

Roto papir... Dve tovarni imamo v Jugoslaviji. Tisto v Krškem, ki ga proizvaja v velikih količinah in že vrsto let, celo na dveh strojih, in slednjič še novo tovarno, katere rojstni dan je bil lani, s sedežem v Sremski Mitrovici.

En stroj v Krškem stoji, stroji v Sremski Mitrovici pa ne dajejo takih količin papirja za tisk, kot so obljubili.

In zakaj vse to? Subjektivne, objektivne težave? Kaže, da oboje!

Lani, nekako v začetku leta, smo brali v vseh časnikih, da bo papirja, roto papirja, dovolj. Da ni bojazni, da bi ga zmanjkalo. Se več! Celo izvažali ga bomo lahko!

Vendar so bili to le računi brez krčmarja! V Sremski Mitrovici niso izpolnili obljub, v Krškem pa nikakor ne morejo zagotoviti dovolj celuloznega lesa! Skladišča — štirideset vagonov lesa bi potrebovali dnevno! — so prazna, tiskarne pa tiskajo časopise iz rok v usta.

Pa morda res nimamo lesa? Ne, tega ne moremo trdit. Da ga imamo dovolj, bi nam lahko potrdili številni tuji kupci, ki jim izvažamo vagonne in vagonne celulozne lesa! Za domačo rabo? Za domačo rabo pa ga zmanjka...

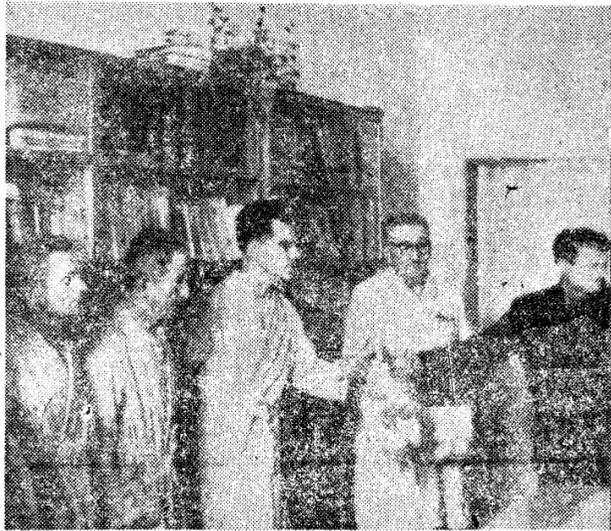
Zdaj smo pa tam! V začaranem krogu! Les izvažamo, vsekakor ceneje kot pa bi, denimo, roto papir. Papirja nimamo in ga uvažamo. Celo dražje, kot bi ga sami proizvajali. Podjetjem se bolj »splača« izvažati les v tujino, zaradi vseh mogočih prednosti in pomanjkljivosti zunanjetrgovinskega režima, kot pa ga prodajati domačim tovarnam.

Kdo naj se razume to matematiko? Zdi se, da se gremo skrivljivo na goličavi...

Pisma in dopisi * Pisma in dopisi * Pisma in dopisi

Novoletni obisk v novomeški bolnišnici

Več kot sto članov ZZZ je zaton starega leta pričakalo v novomeški bolnišnici, še največ — štiriinštirideset — na pljučnem oddelku. Tudi sedaj, ob vstopu v novo leto, tisto najdragocenejše iz vojnih dni, globoko tovarištvo, ni usahnilo. Delegacija občinskega odbora ZB je obiskala vse oddelke bolnišnice, poiskala vse bolne člane, jim zaželela v novem letu čim več zdravja ter jim izročila darila. Mnogi niso mogli s postelje, zato jih je delegacija obiskala v bolniški sobi. Matija Černaš iz Zilj v Beli krajini se je v imenu bolnikov na internem oddelku zahvalil za obisk: »...hvala lepa tudi za darila. Še zlasti pa hvala za vaš obisk, za vaše res tovariško dejanje. Da, tovarištvo, ki nas je povezovalo v času vojne, še živi. To je največja dragocenost...« Tako se je zahvalil Matija Černaš, podobno so se zahvaljevali tudi drugi bolniki-borci. Sicer pa je bilo besed malo. Stiski rok in topilna v obeh so govorili, kaj pomeni bolnemu človeku tovariški obisk in zavest, da staro tovarištvo še živi.

Sekretar občinskega združenja borcev NOV Franc Škof, izročila darila bolnim članom v knjižnici internega oddelka novomeške bolnišnice

Hudnje v Celju so poleg drugih zadev razpravljali tudi o olajšavah, ki naj bi jih uživali vojaški vojni invalidi v novem pokojninskem zakonu.

Za razpravo o tej zadevi jim je služil dopis »Invalidi o novem pokojninskem sistemu«, ki je izšel v 50. številki »TV — 15« dne 8. XII. 1964. Z vsebino tega dopisa se v celoti strinjajo in so zavzeli tudi enako stališče. Največ so govorili o bonificiranem pokojninskem stažu, ki je v zakonu o pokojninskem zavarovanju predviden za invalide prvih štirih skupin in ki naj bi se sorazmerno uveljavil tudi za vojne invalide nižjih skupin. Smatrali so namreč, da je delovna sposobnost vojaških vojnih in mirovnih invalidov toliko oslabiljena, kolikor odstotkov invalidnosti jim je priznanih. Zato pač pri delu ne morejo vselej tekmovali z zdravimi in bi zato bilo umestno, da bi to upoštevali tudi v zakonu o pokojninskem zavarovanju.

Ivan Ojsteršek

ČAS LETNEGA OBRAČUNA

Krajevna organizacija ZVVI »Savsko naselje« v Ljubljani je imela nedavno svojo konferenco v prostorih kluba ZVVI. Dvorana je bila že po tradiciji lepo urejena in okrašena. Udeleženci so si že pred pričetkom prijateljsko segli v roke in se zapletli v pogovor.

Iz poročil se je dalo razbrati, da je bilo delo organizacije tudi v tem letu uspešno, zato je bila živahna tudi razprava po poročilih. Krajevna organizacija šteje 138 članov. Od teh je 38 zelo aktivnih družbeno-političnih delavcev, članov raznih odborov, delavskega in družbenega samoupravljanja. Kar 76 članov je bilo na klimatsko-topliškem zdravljenju, za kar gre priznanje tudi socialno-zdravstveni službi bežigradske občine. Naša organizacija je prispevala iz sredstev, ki jih je sama zbrala, samo za izlete in zdravljenje svojih članov 463.000 dinarjev. Skupno z ZZZ smo v preteklem letu uspeli rešiti stanovanjsko vprašanje 5 članom. Tako so nam ostali samo še trije nerešeni stanovanjski problemi naših članov.

Precej udeležencev je razpravljalo o predlogu novega zakona o pokojninskem zavarovanju. Pričakovani smo, da bo v tem predlogu posebej obdelan položaj vojaških vojnih invalidov, toda o tem doslej nismo zvedeli nič. Res pa je, da je v predlogu obilo o borcih NOV, ki so med njimi tudi mnogi invalidi, vendar so invalidi zaradi poškodb in bolezni v precej težjem položaju. Zaradi tega bo najbrž le malo invalidov lahko vztrajalo na delovnem mestu polno delovno dobo, to je 40 oziroma 35 let.

Danilo Jurca

Na nedavni konferenci krajevne organizacije ZZZ NOV Vojnik so poudarili, da predloži skrbijo za biveše borce v hribovskih predelih. Zato so sprejeli sklep, da bodo prihodnje leto poslali v Rovinj na letovanje deset partizanskih manic, ki doslej še niso imele priložnosti videti lepote Jadrana. Posebno pozornost so na konferenci posvetili pripravam na 20. obletnico osvoboditve. V ta namen že sedaj pripravljajo številne prireditve. V sklepih so udeleženci konferenc med dru-

gim poudarili, da bodo do prihodnje letne konference poskrbeli za vse člane, ki želijo uveljavljati posebno delovno dobo.

I. S.

Pred nedavnim so se zbrali invalidi iz Knežaka, Bača, Koritnic in Sembij na redni letni konferenci. Po poročilu predsednika organizacije so udeleženci razpravljali največ o preniknih invalidninah. Upajo, da bo novi zakon v večji meri izboljšal položaj invalidov. Na konferenci na Baču so koristno združili s prijatelji. Lovska družina »Trnov« je dovolila odstrel srnjaka in tako so se udeleženci poleg plodne debate razveselili tudi lepega sprejema.

A. S.

Na občnem zboru krajevne organizacije ZB NOV v Smarjeti so obravnavali delo v preteklem letu in razpravljali o še nerešenih problemih, predvsem o zdravstvenem in materialnem stanju borcev. Dometi so se, da bodo obiskali vse bolne člane ZB in jim pomagali. Tovariš predsednik je govoril tudi o tistih članih, ki nočejo plačevati članarine ali na drugačen način razbija organizacijo. Občni zbor je sklenil, da bodo izključili 4 člane in sprejeli tri, ki so jih pred časom izključili in so ponovno prosili za sprejem.

F. S.

Na konferenci, na kateri so bili navzoči tudi predstavniki občinske skupščine in njenih družbenih organizacij, so člani ZVVI obravnavali svoje preteklo dobo. Potrebno bo poslali več članov na klimatsko zdravljenje, prirediti bo treba več sestankov, so med drugim menili. Referent za invalidska vprašanja pri ObS je pojasnil postopek pri razdeljevanju invalidnin in priznavan. Dometi so se, da se bodo ob dvajseti obletnici osvoboditve sestali nekje v Mežiški dolini.

Na konferenci so udeleženci poudarili težak položaj invalidov, predvsem starejših in bolnih. Menili so, da s svojimi nizkimi pre-

jemki ne morejo zadostiti niti najnujnejšim življenjskim potrebam. Slednje veča predvsem za tiste s šoloobveznimi otroki. Ugotovili so tudi, da so predpisi, ki urejajo invalidsko vprašanje, marsikje pomankljivi in zastareli. Tudi na račun stanovanjskega vprašanja je padlo nekaj graje. Nekateri invalidi še vedno stanujejo v neprimernih stanovanjskih prostorih. Zgodilo se je tudi, da so nekoga, ki je prošil za stanovanje, že vnaprej opozorili, da ga s svojimi prejemki ne bo mogel odplačevati. Ob koncu so udeleženci poudarili, da bo treba invalidsko vprašanje temeljito preučiti in ga rešiti. Samo z dodatki ga ne bodo rešili. Le-ti namreč prenekatera vprašanja še zaostrejuje.

J. Z.

Za krajevno organizacijo ZB NOV v Storah pri Celju lahko trdimo, da svoje delo opravlja zelo uspešno. Med drugim prireja za svojih 205 članov vsak tork večer debatne ure, na katerih se pogovorijo o svojih problemih, si svetujejo, posebno pri postopku in iskanju prič za priznanje dvojne delovne dobe.

Na minulih konferenci so člani pregledali svoje dosedanje delo in si zastavili bodoče naloge. Ugotovili so, da so stanovanjsko vprašanje zadovoljivo rešili, saj je bilo zadnja leta na dokaj kritični stopnji. Danes imajo samo osem nerešenih stanovanjskih zadev. 117 članov ZB je zaposlenih v Železarni Štore. Razen štirih so vsi na ustreznih delovnih mestih.

V Storah bodo posvetili veliko pozornosti tudi ureditvi spominskih obeležij. V prihodnjem delovnem obdobju bodo med seboj člani navezali še tesnejše stike, pomagali pri urejanju posebne delovne dobe, navezali stike z interniranci in vojnimi ujetniki ter poživili delo ustreznih komisij. Na sestankih bodo proučili gradivo 8. kongresa ZKJ. Na ta način bo krajevna organizacija še poleg drugih zastavljenih nalog še vnaprej med najbolj aktivnimi organizacijami v celjski občini in okraju.

R. Uršič

Na letni konferenci krajevne organizacije Združenja VVI Gaberje-

- ZA VSO DRUŽINO —
- ZANJO: moda, film
- ZANJ: vohunske zgodbe
- ZA NAJMLAJŠE: strip
- ZA VSE: Roman, humor, uganke

V VSAKO DRUŽINO

V Lenartu so podelili odlikovanja

Pred nedavnim je predsednik občinske skupščine Lenart, tovariš Edo Zorko, podelil enaindvajsetim borcem in aktivnim sodelavcem NOV državna odlikovanja. Orden zasluge za narod s srebrno zvezdo je prejel dr. Henrik Mravljak-Peter, medaljo za hrabrost pa Tomaž Rajšp iz Grabonoškega vrha. Ostali so prejeli medalje za zasluge za narod.

Za novega italijanskega predsednika so izvolili Giuseppea Saragata, dosedanjega italijanskega zunanjega ministra. Saragata je bil 1947. leta eden izmed ustanoviteljev italijanske socialdemokratske stranke.

Dosedanji predsednik Pakistana Ajub Kan je bil na zadnjih volitvah izvoljen za predsednika. Njegov predsedniški mandat bo začel veljati 23. marca in bo trajal pet let.

Generalna skupščina je z aklamacijsko sprejela resolucijo o ustanovitvi mehanizma — konference OZN za trgovino in razvoj kot organa Generalne skupščine, ki bo skušala zmanjšati prepad med razvitimi državami in deželami v razvoju. Konferenca se bo sestajala vsaka tri leta, delo med konferencami pa bo opravljala odbor zastopnikov iz 55 držav in iz sekretariata OZN.

Predsednik Cipra Makarios je obsodil angloameriški načrt, po katerem bi prišla na Ciper čete Atlantskega pakta.

Zakonodajna skupščina Okinave je soglasno sprejela resolucijo, s katero zahteva, da vrnejo Japonski odtočne otoke, ki so pod ameriško upravo že dvajset let.

V Turčiji se je mudila delegacija vrhovnega sovjeta ZSSR pod vodstvom Nikolaja Podgornega. S tem je sovjetska delegacija vrnila obisk delegacije velike nacionalne skupščine Turčije.

V okviru vojaške pomoči arabskih držav palestinskemu osvobodilnemu gibanju bodo v Alžiriji izvežali 7000 pripadnikov palestinskega osvobodilnega gibanja.

Ustaška tolpa je napadla neko banko v Reinbecku pri Hamburgu in ubila uslužbenca te banke, drugega pa ranila. V revolverskem dvoboju s policijo je bil ubit vodja te tolpe Stjepan Horvatić, član tako imenovanega centralnega odbora »Hrvatskega domobrana«. Njegovega pomočnika je policija ujela. Značilno je, da zahodnonemški tisk prikazuje člane tolpe kot »Hrvate, Jugoslovane«, zamolči pa njihovo ustaško privrženost.

Okoli 300 novih najemnikov za kongoško armado oziroma za Combeja bodo do prihodnjega meseca izvežali v Južni Afriki. Najemnike nabirajo v Južni Afriki in Južni Rodeziji.

Predsednik ZDA Linton Johnson je povabil sovjetske voditelje, naj obiščejo ZDA. Johnsonovo vabilo pa si razlagajo tako, da je pripravljen obiskati SZ, če bi ga povabil sovjetski voditelj.

Na povabilo francoskega predsednika de Gaulleja bo zahodnonemški kancler Ludwig Erhard odpotoval v Pariz, kjer se bo mudil 19. in 20. januarja.

Delegacija zvezne skupščine, ki jo vodi predsednik njenega zunanjepolitičnega odbora Vladimir Popović, je 9. januarja odpotovala na uradni obisk v Etiopijo, Kenijo, Tanzanijo, Ugando in Zambijo.

Dogodki tedna

Norveška vlada je sprejela zakon, ki daje delavcem pravico, da sodelujejo pri upravljanju državnih podjetij. Z novim zakonom dobe delavci splošno pravico, da so zastopani v upravnih organih državnih podjetij in da lahko neposredno volijo tretjino članov upravnega odbora.

Indijski premijer Šastri je izjavil, da bi morale ZDA zahtevati sklicanje mednarodne konference v Vietnamu, ne pa iskati rešitve na vojaškem območju.

Generalnega sekretarja sirske baasistične stranke Michela Aflaka in bivšega premijera Salaha Bitarja so pripravili, ker sta bila osumljena, da sta v dogovoru z desničarskimi elementi, ki so pripravljali državni udar v Siriji.

Indonezija, ki je bila 60. članica Organizacije združenih narodov, je izstopila iz članstva. Po nekajdnih napovedih, da bo to storila, je indonezijski premijer Sukarno to tudi javno povedal na zborovanju v Djakarti, rekoč med drugim: »... Dne 7. januarja 1965 ob 22.30 izjavljam tole: v svojem sporočilu sem ondan rekel, da bom ukrenil, da Indonezija izstopi iz OZN, če bo Malezija postala članica varnostnega sveta. Ker je Malezija zdaj postala članica varnostnega sveta, izjavljam, da je Indonezija izstopila iz OZN.« Sklep Indonezije je povzročil po svetu različne komentarje, zastopnik sekretariata za zunanje zadeve SFRJ pa je ob tem izjavil, da »smo s presenečenjem in zaskrbljenostjo sprejeli vest o izstopu Indonezije iz OZN.«

Jugoslovanska vlada je odpoklicala osebe veleposlanstva SFRJ iz Leopoldville (Kongo), ker ni mogoče ostati v normalnih stikih s kongoško vlado v Leopoldvillu. Umik predstavnikov SFRJ je v skladu z načeli, sprejetimi na kairski konferenci nevezanih držav.

Na zasedanju kitajskega ljudskega kongresa je bil za predsednika LR Kitajske za prihodnja štiri leta ponovno izvoljen Liu Šao Či. V kongresni resoluciji je med nalogami, ki jih ima kitajsko ljudstvo, poveljavna nadaljnja okrepitev in razširjanje dosedanjih političnih izkušenj. Resolucija pa je potrdila že znano tezo KP Kitajske, da bodo razredna nasprotja in razredni boj na Kitajskem in v drugih socialističnih državah »še zelo dolga«.

Malezija je storila posebne varnostne ukrepe zaradi izstopa Indonezije iz OZN. Med drugim bo zahtevala od Združenih narodov, naj bi pomagala Maleziji, če bi prišlo do indonezijskega napada. Britanci pa so to napetost izkoristili in naglo pošiljali v Malezijo svoje vojaške okrepitve.

Članice evropskega združenja za svobodno trgovino (EFTA) so znižale carine za industrijske izdelke v medsebojni trgovini še za 10%.

Prezidij vrhovnega sovjeta ZSSR je razveljavil ukaz »o preseljevanju Nemcev, ki žive na področju Povolžja.« Ta ukaz so sprejeli 28. avgusta 1941 ter je vseboval neutemeljene obtožbe zoper tu naseljeno nemško prebivalstvo. To potrjuje tudi sedanja obrazložitev, ki poudarja, da je bil ta ukaz eden izmed samovoljne v razmerah Stalinove osebnosti. Sedanja razveljavitev ukaza iz 1941. leta pomeni, da bo rehabilitiranih okrog 1,6 milijona pripadnikov nemške nacionalne manjšine.

Ob tabornem ognju

O mladinski književnosti

(IZ REFERATA NA »KURIRČKOVEM FESTIVALU«)

Ce smo si danes dokaj na jasnem, da je partizanski kič v književnosti za otroke tisti plevel, ki ga je treba sproti pleti, smo si na jasnem tudi zategadelj, da bi umetniško doživeta partizanska literatura boljše plenjala. Namen kritike ni le, da trga in obsoja, da ugotavlja in klasificira, namen kritike bodi, da goji, kadar naleti na zdravo zrno. Vsaka partizanska literatura za otroke, napisana z umetniško doživetostjo, tako vsebinsko kot izrazno na višini, bo že sama po sebi prinesla vselej s sabo tudi zahtevnejša merila — tudi za kritiko samo, da bo mogla laže ocenjevati. Toda v sedanjem času imamo pojav, ki verjetno ni nov v nekem svojskem razdobju, kakršno je tudi partizansko, namreč pojav, da imamo partizansko knjigo ali književnost za otroke še kar razraslo po količini, medtem ko po kakovosti takšno, kakor so jo zmogla napisati naša boljša ali slabša pisateljska peresa. Nimamo pa popolnoma dosledne, pretehtane ter predvsem do partizanskega časa odgovorne književne kritike. Le takšna kritika bi mogla ocenjevati partizansko književnost kot vsako drugo književnost, bi mogla ločiti zrno od plevla. Doda se mi večkrat, da se vse povojno obdobje, kar se partizanskega obdobja tiče, obnašamo kot nezadovoljni otroci, ki jim sicer kuhajo in nosijo na mizo, pa niso nikoli z nobeno jedjo zadovoljni. Pospravljamo ali nezabeljen in neslan močnik, hkrati pa kar naprej megalomansko sanjarimo o velikem partizanskem tekstu, ne da bi videli in ne da bi hoteli vedeti, kako je ta naš veliki partizanski tekst začel nastajati že v partizanskih dne-

tisti trenutek, ko ga je začel partizan in umetnik oblikovati in živčevati. V kritiki še vedno živimo, kolikor v njej nasploh životarimo, iz rok v usta in brez tradicije ko enoletne lončnice — drevesa iz tega ne bo nikoli — tega smo si lahko svesti. Ta sprotna kritična nerganja so pri nas storila, da ni ovrednoteno tisto, kar je vredno in kar velja in da smo nasploh raje zviška nezadovoljni, kakor pa bi bili kdaj zadovoljni z ustvarjenim, tudi z resnično in doživeto ustvarjenim. Nekdo je — ni še dolgo tega — povedal, da kritike, ki bi ocenila partizansko književnost, zato nimamo, ker še nismo dali denarja za potrebne inštitute, ki bi se ukvarjali z ocenjevanjem in klasificiranjem književnosti s partizansko tematiko. Resnično bi povedal, da me je vnaprej strah pred profesorji v teh inštitutih — ne vem zakaj, ali v drugem desetletju po partizanskem času imamo še vsi neposredni in intimni odnos do partizanskega časa, da bi mogli hladno analizirati in pisati kakršnekoli dokončne sodbe. Dolžnost kritike, ki ocenjuje partizansko književnost za otroke, bi bila, da ovrednoti vsebino, kolikor jo moramo smatrati brašno za otroka, in da oceni izraz, koliko bo znal osvojiti braleca ali šolarja. Sproti ali dnevni književni kritiki se ni samo enkrat pripetilo, da je kovala v nebo, kar je jutrišnji čas pobral kot jutranjo roso, hkrati pa ni dovolj ovrednotila tistega novega, tiste nove ustvarjalne poti v neznanu, kar šele scasoma pridobiva na vrednosti ter zatem tudi ostaja v literaturi.

Predvsem moramo na to paziti pri takšni književnosti, kakor je partizanska, ker včasih nima nekega posebnega pomena za nas — mogoče tudi zato ne, ker smo dogodke sami doživljali. To bo zadobilo svojo književno patino v jutrišnjem dnevu, ko bodo prebirali to literaturo naši otroci ali znananci. Ne potegujem se, razumite me, za prizanesljivo ocenjevanje nastajajoče partizanske književnosti, zagovarjal pa bi rad predvsem potreben posluš za iskreno doživljena pisateljska snoznanja in pripovedovanja. Vsaka narejena ali zlagana literatura pa si tako sama po sebi piše negativno sodbo, pa tudi svojemu avtorju. Naj takoj povem: koder raste in kaže, da bo zraslo, pustimo rasti in raje obrezujemo, za sekirjo je še vedno čas. Mislim, da zato, ker moramo imeti nenehoma pred očmi, da različnih partizanskih pri-

čevanj, napisanih velikokrat z nezmogljivimi umetniškimi ambicijami, jutri ne bodo več mogli pisati tisti, ki so partizanski čas doživljali, ker jih pač ne bo več in ker bi sicer nobenega pričevanja po njih ne ostalo.

Enako se mi zdi nerazumljivo, kadar kritik, ki je privržen neki novi ali od drugod k nam prineseni literarni maniri, v imenu te obglavlja ali pošilja v staro šarotnik, napisano v drugačnem izrazu ali stilu, recimo v realizem, čeprav vemo, da je realizem pri nas opravil svoje poslanstvo, ga opravlja in ga bo še, ko bo marsikaka nova manira označena samo še v literarni zgodovini. Najbrž ni vedno dovolj modro, da za vsako ceno razdreš gnezdo, preden ti zrastejo peruti.

Naš človek, dovolite, da vam bom znova povedal stare resnice, je na tem koščku naše domovine veliko preстал, sam, za svoje in za svojo domovino, zatem za jutrišnje podobo sveta in za jutrišnje življenje človeka na tem svetu, da pisatelji nikoli ne bomo utegnili napisati, kar je prestajal in doživljal zase in za druge, za domovino in za človeštvo. Nljada je nastajala na malem sredozemskem svetu, naš človek pa je pred nedavnima dvema desetletjema prestajal, upal in trpel od ameriških tovarn in rudnikov do nacističnih taborišč na Norveškem, medtem ko mu tudi na svoji zemlji ni bilo z ničemer prizaneseno — samo Homerja za ta naš veliki ep še ni...

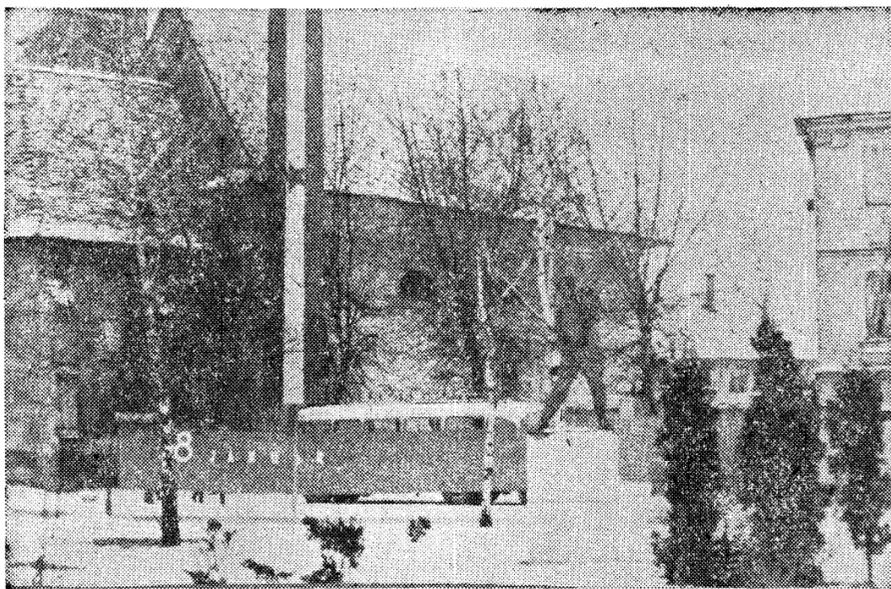
Vendar upam, da mi ne boste očitali neskromnosti, če si smemo skromno domišljati, da s svojim pisanjem vsak po svoje doprinašamo k jutrišnjemu partizanskemu epu, tudi zato, da bi postal ta jutrišnji partizanski ep branje za otroke in mladino, da bi... da bi našemu današnjemu in jutrišnjemu otroku pel o njegovih junaških domovini in o njegovih očetih in materah, da bi ga plemenitilo to, kar so prestajali, da bi mu bilo življenje dragocenejše in domovina dražja.

In — za bodoče rodove bo partizanski svet in njegov človek toliko in tako živ, kolikor ga bo znalo umetniško snoznanje prikazati in oživiti — zato naj bo to naše delo vsekakor zelo odgovorno in na višini.

IVAN POTRC

Praznik v Slovenski Bistrici

(NADALJEVANJE S 1. STRANI)

Slavnostni prostor pred spomenikom talcem v Slovenski Bistrici pred komemoracijo

Bistričani se posebno sedaj, ob občinskem prazniku, ko so potegnili črto pod svojimi uspehi, zavedajo potokov krvi talcev iz širnega območja pod Pohorjem. Na razstavi sem srečal tovariša Mirka Fajdiga, vodjo muzejskega oddelka Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru, ki je povedal:

»Razstavo je priredil Muzej narodne osvoboditve v Mariboru v sodelovanju s pripravljalnimi odbori iz Slovenske Bistrice. Na njej smo prikazali tudi delež bistriških rodoljubov v NOB. Ker je Bistrica v marsičem bila in je povezana z mariborskim območjem, je najbolje, da si v nekaj besedah približamo streljanje talcev s celotnega mariborskega območja.

V mariborskih sodnih zaporih so postrelili okrog 700 talcev, do leta 1943. Nato so pričela rasti grobišča izven Maribora, v Framu, Polskavi, Račah, pri Makolah in drugod, kajti Nemci so se po dveh letih ubijanja da si v nekaj besedah približamo streljanje, ko pa je ves narod zanje, nihov. Svoj krvni davek je plačala

tudi Slovenska Bistrica — okrog sto talcev.

Razstavo — zbirko poslovnih pisem na smrt obsojenih — spremlja slavnostni vrvež zunaj dvorane. Kljub temu že moto razstave obiskovalca potegne v kruto preteklost. Mati organizatorja v Slovenski Bistrici Ivana Leskovača je v Pratici iz leta 1941 prebrala datum 30. oktober in pripisala: »Moj sin smrt storil.« Mati je bila prebrala datum s tresočo roko; morda takrat ni vedela, da bo preganjano bistriško prebivalstvo čez dvajset let slavilo svojo zmago nad okupatorjem in svoje delovne zmagave.

»Draga mama. Danes sem obsojen na smrt zaradi komunizma... Kratko je moje življenje, a vendar sem živel pošteno...« Tako je napisal Dušan Finžgar, sekretar komiteja SKOJ za Mariborski okraj tik pred ustrelitvijo. Ni bil edini, ki je tako napisal, napisal, da je moral

umreti zaradi komunizma, za komunizem.

»...ne žalujte za menoj... potolažite se, saj dolgo tako ne bi živel, umrem pač nekaj let prehitro... oprostite mi vse, kar sem vam hudega prizadel... Ljudi otroci, bodite pridni... ljuba žena, vzgoji otroke, da bodo vredni člani človeške družbe...« Besede poslovnih pisem so se zvrstile v krvavo maso trpljenja talcev pred smrtjo. Ljudje so trpeli, ljudje so umirali. Preživeli so se odločili graditi novo domovino. Pri delu jih vedno spremlja spomin na umrle za sedanje uresničevanje ciljev.

Tako je tudi v Slovenski Bistrici. Praznujejo občinski praznik, se veselijo sedanjih uspehov in se oddolžijo spominu na mrtve soborce. Z. C.

KAREL SEFMAN

Leto osemnajsto v gornjesavski dolini

Naša javnost dokaj dobro pozna dogodke ob zlomu avstro-ogrske monarhije na Koroškem in v Mariboru ter okolici. Dogajanje v Gornjesavski dolini pa je skoraj neznano. Zaradi tega bi nepoučeni lahko pomislili, da je ta del naše domovine pripadel Jugoslaviji brez težav in bojev.

Karel Sefman, upokojeni uradnik iz Ljubljane, v prevratnih dneh pa nadporočnik avstrijske vojske, je napisal za naš list svoje spomine, v katerih opisuje boj za priključitev Gornjesavske doline Jugoslaviji. Z odločnim vojaškim nastopom smo dobili Planico, Kranjsko goro in vse druge lepe kraje v tem delu naše domovine.

Karel Sefman se je rodil v Podkorenu. V vojno šolo je odšel kot študent IV. semestra pravne fakultete na Dunaju. Starši so živeli v Podkorenu, kasneje pa so se preselili v Kranjsko goro.

Kot enoletni »prostovoljec« je Sefman končal oficirski tečaj. Bojeval se je na ruskem, romunskem in italijanskem bojišču. V Karpatih je bil težko ranjen. Kot invalid se je znašel leta 1918 ob zlomu monarhije v zaledju italijanske fronte. Vračal se je skozi Ziljsko dolino in prišel v svoje domače kraje. Kaj je bilo potem, bodo bralci zvedeli iz njegovih spominov.

Naj na kratko opišem, kakšne so bile politične, gospodarske in narodnostne razmere v Gornjesavski dolini pred letom 1918. Državna meja med avstro-ogrsko monarhijo in Italijo je bila 20 km za

izraz hrepenenja po svobodi in enakopravnosti.

Spomladi 1915 so začeli prihajati v dolino manjši vojaški oddelki. Širile so se vesti o vojni z Italijo. Prišlo je tudi kakih 200

Konec oktobra sem dobil povelje za umik. Umaknil sem se zadnji s štirimi možmi poljske žandarmerije. To se je zgodilo 5. novembra 1918. Nadaljeval sem pot preko Toblaškega polja in Lienza v Ziljsko dolino. V Lienzu smo se poslovali od nemških vojakov. Poljaki so nas zapustili pri Podklostru, sledili so jim Gorčani, Furlani in Tržačani. Kranjci in drugi smo ju ubrali čez Koroško sedlo. Ustavil sem se v Kranjski gori in oddal narodnemu svetu 3 ali 4 vole, ki smo jih pripeljali s seboj.

Divizije razpadle armade so se valile preko Trbiža in čez Vršič v našo dolino in dalje proti Ljubljani. Sestranski vojaki so bili resna nevarnost za domačine in zeleli smo se jih čimprej znebiti.

Ce se še prav spominjam, sem

prišel v Kranjsko goro 8. novembra. Ze naslednje jutro sem se odpeljal v Ljubljano, da bi se prijavil novemu slovenskemu poveljeniku za narodno obrambo dr. Lovru Pogačniku. Poznala sva se še od leta 1916, ko sem imel pri njej službene opravke. Takoj me je sprejel, bil je prijazen in pripovedoval sem mu, kako sem potoval domov. Omenil sem tudi to, kako sem pri Ziljanah le z izzi valnim nastopom dosegel, da so govorili z menoj slovensko, tako so se bali nestrpnosti. Prosil sem ga za navodila, kaj naj napravimo za zaščito slovenskega življa, kaj naj ukrenem in kaj lahko prispevam, da ne bo Kranjska gora mejnik naše države. Upal sem, da mi bo Pogačnik razkril načrte vlade. Toda Pogačnik mi je rekel, naj odvrnem vojaške cape, ker bo vse uredil ameriški predsednik Wilson. Bil sem močno presenečen nad tako politično kratkovidnostjo, ki je imela kasneje za nas hude posledice. Spoznal sem, da ni vredno dokazovati ničesar več, če slišiš tako izjavo od tako odgovornega človeka. Poslovil sem se in odšel. Pogačnik me je poklical nazaj in mi rekel, da bo poskusil nekaj napraviti zame. Ves sem bil še z mislimi na Koroškem in kar samo od sebe mi je privrelo iz ust: »Danes sem prišel k tebi zaradi Koroške in ne zaradi sebe.« Mislim, da sem se mu zameril s takim odgovorom, toda nikoli več se nisva videla.

Doma je bilo hudo

Ko sem se vrnil v Kranjsko goro, je ravno prihajala neka madžarska divizija vsa sestradana in premražena čez Vršič. Dali smo jim tiste vole, ki jih je prignal naš oddelek. S tem smo jih zadovoljili, da so šli dalje, ne da bi pri nas prenočevali. Zbral sem nekaj povratnikov z bojišč, izurjenih in prekaljenih vojakov, ki so pomenili edino zanesljivo oporo prebivalstvu proti podivjani soldateski.

Madžarom so sledili Italijani kot zmagovalci. Hoteli so iz Soške doline prodreti čez Vršič v Kranjsko goro in zasesti najmanj prelaz Podkoren. Skominal jih je Beljak, posebno pa bi radi zasedli Jesenice in morda še Bohinj, da bi tako imeli vso železniško progo. Druga kolona pa je skušala prodreti od Trbiža sem in se združiti s tisto, ki je šila čez Vršič.

Italijani so bili dobri ocenjevalci položaja. Takoj so spoznali, da smo jim Slovenci nasprotniki, ki jih dobro poznamo in jim ne zaupamo. Srbi so bili njihovi stari zavezniki. Ob vsaki priložnosti so pripovedovali Srbom, da smo Slovenci dejansko Avstrijci in da nam zato ne morejo zaupati, pač pa lahko zaupajo njim. Tako so postopali zlasti na našem odseku in bilo je nekaj naivnih oficirjev srbske vojske, ki so jim nasledili. Naj navedem tudi nekaj misli iz letaka, ki so ga metala italijanska letala, namenjen pa je bil jugoslovanskim vojakom, boljše rečeno vojakom srbske in hrvaške narodnosti. V letaku namreč Slovencev sploh niso omenili, pisan pa je bil v hrvaščini, kakršna je veljala kot uradni jezik v »Nezavisni državi Hrvatski« 23 let pozneje.

Nadaljevanje

Pogled na gorenjsko vas Podkoren s Poncami

Trbižem, dolina pa odprta proti ruskih ujetnikov. Mladina v Beljaku in Ziljski dolini. Zato so bile gospodarske in sorodstvene vezi tesnejše z zahodni in severni kot pa z vzhodni in jugom. Drugače rečeno, bliže sta nam bila Celovec in Beljak kot pa Jesenice. Tedaj si v teh dveh koroških mestih še povsod slišal slovensko govorico, v vsaki gostilni so te razumeli in radi poslušali slovenske pesmi ali jih celo sami peli.

Vasi v zgornji dolini Save Dolinke so bile trdno slovenske. Pri popisu prebivalstva leta 1910 so nasteli v vsej tedanji kranjskogorski občini le 17 Nemcev, samih uradnikov v cementarni, na železnici in državnih ustanovah. Pač pa je bilo slišati, da bodo ustanovili v Podkorenu nemško šolo. Toda do tega zaradi vojne ni prišlo. Dotlej so starši pošiljali dečke in deklice v Beljak ali še dlje učiti se nemščine, ki je bila potrebna zaradi lažjega sporazumevanja s severno Koroško in drugimi narodi Avstro-Ogrske. Bela peč je bila narodnostno mešana, čeprav so bili dejansko Nemci le pomemčeni domačini ali nemurjci.

V Podkorenu in Ratečah ni bilo nobenega pravega Nemca. Ko so v začetku stoletja zgradili železnico Beljak—Področica—Jesenice—Bohinj—Gorica—Trst je nastala nevarnost, da bo naravna zveza enotnega narodnostnega ozemlja z ostalo Slovenijo pretrgana, saj je železnica pomenila povečan prihod nemškega uradništva.

Delavcev v teh krajih ni bilo, bili so le na Jesenicah in Javniku. Ravno zaradi nacionalne brezbriznosti socialdemokratske stranke se ta v pretežno kmečkih predelih Gornjesavske doline ni mogla uveljaviti.

V Ratečah je učitelj Zupančič ukazal leta 1912, ko so Crnogorci osvojili Skadar, zvoniti z vsemi zvonovi. Pevski zbor, ki ga je vodil davkar Bezek, pa je prepeval slovenske pesmi. Ob mobilizaciji leta 1914 so mladi ljudje pri Petičevem mostu v Kranjski gori iz prešernosti zapeli rusko in srbsko državno himno. Orožniki so začeli preiskavo, vendar do hujšega ni prišlo, ker so bili krivci po raznih bojiščih. Čeprav je bilo petje teh himn v precejšnji meri mladostna prešernost, je bilo vendarle tudi

ruskih ujetnikov. Mladina v Beljaku in Ziljski dolini. Zato so bile gospodarske in sorodstvene vezi tesnejše z zahodni in severni kot pa z vzhodni in jugom. Drugače rečeno, bliže sta nam bila Celovec in Beljak kot pa Jesenice. Tedaj si v teh dveh koroških mestih še povsod slišal slovensko govorico, v vsaki gostilni so te razumeli in radi poslušali slovenske pesmi ali jih celo sami peli.

Vasi v zgornji dolini Save Dolinke so bile trdno slovenske. Pri popisu prebivalstva leta 1910 so nasteli v vsej tedanji kranjskogorski občini le 17 Nemcev, samih uradnikov v cementarni, na železnici in državnih ustanovah. Pač pa je bilo slišati, da bodo ustanovili v Podkorenu nemško šolo. Toda do tega zaradi vojne ni prišlo. Dotlej so starši pošiljali dečke in deklice v Beljak ali še dlje učiti se nemščine, ki je bila potrebna zaradi lažjega sporazumevanja s severno Koroško in drugimi narodi Avstro-Ogrske. Bela peč je bila narodnostno mešana, čeprav so bili dejansko Nemci le pomemčeni domačini ali nemurjci.

V Podkorenu in Ratečah ni bilo nobenega pravega Nemca. Ko so v začetku stoletja zgradili železnico Beljak—Področica—Jesenice—Bohinj—Gorica—Trst je nastala nevarnost, da bo naravna zveza enotnega narodnostnega ozemlja z ostalo Slovenijo pretrgana, saj je železnica pomenila povečan prihod nemškega uradništva.

Pot domov

Ze zgodaj jeseni leta 1918 so se začeli množiti znaki razpada avstro-ogrske armade. Množili so se upori večjih ali manjših enot. Vojaška oblast jih je uspevala zadušiti samo še s ščuvanjem ene narodnosti na drugo, ene enote na drugo. Nazadnje so se začeli upirati še Madžari, v monarhiji poleg Nemcev gospodujoči narod. Ze sredi oktobra je neka češka divizija odšla z bojišča ob gornji Planici, kjer sem bil v Trichianu kot invalid odgovoren za red. Češki oficir mi je pripovedoval, da je vodstvo divizije prevzel vojaški svet, oficirji so samo še svetovalci in ne več poveljniki. Čehi so odložili orožje pri našem etapnem poveljstvu in odšli dalje. Sledile so jim druge enote, ki so odhajale domov z vsem orožjem in opremo,

Sladkogorska tovarna kartona in papirja

Sladki vrh, pošta Šentilj v Slovenskih goricah

PROIZVAJA: klobučni beljeni papir — klobučni nebeljeni papir — ovojne netipizirane papirje — surovi strešni karton — izolacijski karton

DOLGOLETNE IZKUŠNJE, STARI REKONSTRUIRANI IN NOV PAPIRNI STROJ SO JAMSTVO ZA KVALITETO NAŠIH PROIZVODOV

Proslave ob dnevu JLA

Za praznik JLA je ZROP občine Nova Gorica priredilo strokovno ekskurzijo v Tolmin. Kolona 35 osebnih avtomobilov, okrašenih z letaki, ki so oznanjali, da je pred durmi največji praznik JLA, je krenila iz Nove Gorice in v Desklah porasla še za 21 osebnih vozil. V Kanalu so udeleženci strokovne ekskurzije položili venec pred spomenik akademskega slikarja in rezervnega kapetana Carga. Pri Volčah so jih pričakali in sprejeli vojaki, aktivni oficirji, komandant in načelnik enote ter predsednik občinske skupščine Tolmin. Aktivni oficirji so demonstrirali uporabo nekaterih orožij ter razne vrste vojaških operacij. Nato so v Domu JLA priredili prijateljsko srečanje, na katerem je predstavnik enote poudaril, da bi se morali aktivni in rezervni oficirji še večkrat srečati. Predsednik rezervnih oficirjev in podoficirjev občine Nova Gorica je govoril o pomenu in razvoju naše armade ter o nujnosti tesnega sodelovanja med rezervnim in aktivnim kadrom. Predsednik ZRB NOV občine Nova Gorica je obdaril komandanta enote. Nato je delegacija položila venec pred spomenik padlih borcev v Tolminu.

R. P.

Lanski dan JLA so v mnogih krajih radovljiske občine proslavili s številnimi prireditvami, ki so se pričele že teden pred njim. Organizirala so jih predsedstva krajevnih organizacij v sodelovanju z garnizijami.

Rezervni oficirji so obiskali vse osemletke v občini in pripovedovali učencem svoje spomine iz NOB. Večja podjetja so povabila v svoje obrate na obisk skupine vojakov in jih seznanile s proizvodnjo ter

delavskim samoupravljanjem. Ponekod so vojake tudi obdarili, druge so jim priredili majhne zabavke.

Razen tega so se rezervni oficirji in podoficirji pomerili z aktivnimi tovariši v streljanju in šahiranju.

Na povabilo komisije za obrambno vzgojo prebivalstva je Radovljica, Bled in Bohinjsko Bistrico obiskal generalni major Dušan Svaradule. Občinstvu je pripovedoval o pomenu ustavnih določil glede obrambe domovine in o povezanosti ljudstva s svojo vojsko. Razen številnih mladincev so se teh pogovorov udeležili tudi stari borci, ki so se tako spet srečali z nekdanjim poveljnikom.

Osrednja proslava je bila v soboto 19. decembra. V festivalni dvorani na Bledu je krajevno ZROP priredilo slavnostno akademijo. Govoril je major Marjanec, nastopili pa so člani ansambla narodnih plesov KUD »Tone Cufar« z Jesenic. Več sto gostov in domačinov je bilo med gledalci in poslušalci, ki so si razen petja in plesov lahko ogledali tudi razstavo orožja in fotografij iz JLA.

Dne 22. decembra je bila svečanost v vojašnici na Bohinjski Bli. Udeležili so se je tudi predstavniki občinske skupščine in vseh družbeno-političnih organizacij. Sekretar občinskega komiteja ZKS tovariš Ferdo Bem je vojake pozdravil v imenu prebivalcev in jim izročil televizijski aparat »dar. Vojake so ta dan obiskale tudi skupine pionirjev, tabornikov in ZSM.

Jošt Rolc

Svečane proslave dneva JLA v Mozirju so priredili po krajevnih organizacijah ZROP in nekaterih solah. V kulturnih programih so sodelovala prosvetna društva, društva

J. M.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

... kako daleč leti puščica?

V primerjavi s kopjem in fračo je bil nekaj lok najučinkovitejše orožje za obstreljevanje nasprotnika na večjih razdaljah. Pri nomadskih in mnogih drugih ljudstvih (Skiti, Sarmati, Indijci, Perzijci, Turki, Arabci, Mongoli, Huni) je bil njihovo poglavito orožje, pri bolj civiliziranih ljudstvih (Grki, Rimljani, Germani, Francozi, Nemci in Angleži) pa so bili z njim oboroženi le vojski iz nižjih družbenih plasti.

Loki so bili leseni, lahko pa tudi roženi ali kovinski. Tudi dolžina lokov je bila zelo različna: srbski je bil dolg do 120, italijanski 150, angleški 200,

Ali veste...

japonski do 220 centimetrov, medtem ko so imeli Indijanci v Južni Ameriki celo tri metre dolge loka.

Puščice so bile dolge od 70 do 90 centimetrov, debele pa od 7 do 10 milimetrov. Bilo jih je več vrst: navadne, probojne, zastrupljene in zažigalne. Strelci so navadno imeli s seboj do 50 puščic, ki so jih nosili za pasom ali pa v posebnem tulcu.

Puščice, izstreljene z lokom, so letele do 200 metrov daleč, pa tudi več. Najboljše so bili angleški strelci iz 14. stoletja: za slabega strelca so imeli vsakogar, ki ni v eni minuti uspel izstreliti vsaj deset do dvanajst puščic in zadeti do 220 metrov oddaljenega človeka. Tudi njihove probojnosti ne gre podcenjevati: poročajo, da so s puščicami prebijali do cele (2,54 centimetra) debele deske.

... da je imel Napoleon osemnajst maršalov?

Maršali niso bili vselej najvišji vojaški voditelji, kot je to v današnjih časih. Pred dobrih tisoč leti so v Franciji s to besedo označevali upravnike kneževskih konjušnic. Kasneje pa so maršali postali prvi namestniki najvišjega vojaškega poveljnika v državi. Francozi so nekaj časa imeli le enega maršala, nato tri, pred revolucijo jih je bilo šestnajst, Napoleon pa jih je imel že osemnajst.

Tudi v drugih državah je naziv maršal oziroma feldmaršal napravil podobno razvojno pot. Zanimivo je, da imajo v Italiji ne le maršala kopenske vojske in letalskega maršala, temveč da s to besedo označujejo tudi nekatere podoficirske čine («maresciallo ordinario», «maresciallo capo» in «maresciallo maggiore»).

V Sovjetski zvezi poznajo razen maršalov Sovjetske zveze tudi maršale oklopnih enot, inženirije in zveze ter glavne maršale artilerije in letalstva.

V naši državi lahko po zakonu o narodni obrambi zvezna ljudska skupščina dodeli ta naziv le vrhovnemu komandantu.

Nevarne sovjetske »ose« in »komarji«

Za obrambo svojih obal imajo Rusi že dlje časa patroljne čolne, oborožene s torpedi. Glede na to, da so jih v zadnjem času opremili z vodenimi izstrelki »morje-morje«, ki imajo precejšen doseg, pa patroljni čolni že lahko napadajo tudi nasprotnikove ladje, ki so od sovjetskih obal oddaljene po več sto kilometrov.

Sovjetska vojna mornarica ima trenutno dve vrsti patroljnih ladij-raketonosilk: prva je »Komar«, ki je oborožena z dvema izstrelkoma, druga pa »Osa« s štirimi vodenimi izstrelki. Najnovejšega izvora je — sodeč po njeni elektronski opremi — vsekakor »Osa«.

V Sovjetski zvezi so se ladje te vrste prvič pojavile že 1958. leta, njihove fotografije pa je bilo

O SODOBNI SOVJETSKI OBOROŽITVI JE SILA MALO PODATKOV. ZATO JE TEMBOLJ ZANIMIV ČLANEK AMERIŠKEGA STROKOVNJAKA DONALDA RITCHIJA («INTERAVIA» 12/1964) O NAJNOVEJŠIH SOVJETSKIH RAKETONOSILKAH, ZA KATERE AMERIŠKA ARMADA — PO TRDITVAH PISCA — SE NIMA USTREZNEGA PROTIOROŽJA.

med kubansko krizo pa so dvanajst »Komarjev«, oboroženih z vodenimi izstrelki, opazili tudi na najpomembnejših strateških točkah v teritorialnih kubanskih vodih.

»KOMAR«
Raketonosilka razreda »Komar« ima kakih 60 ton, doseže pa

mitraljezi kalibra 25 mm, razen tega pa so imeli še po dve torpedni cevi kalibra 533 mm.

Sedanji »Komarji« so ohranili le še en ali dva topa, zato pa so dobili po dve napravi za izstreljevanje raket. Sodeč po nekaterih fotografijah, objavljenih v sovjetskem tisku, šteje njihova posadka deset mož.

»OSA«

»Ose« so v primerjavi s »Komarji« večje in bolj oborožene: dolge so približno 40 metrov, imajo kakih 150 ton. Hitrost jim je sicer nekoliko manjša (35 morskih milj na uro), so pa oborožene z dverna protiletalskima topoma kalibra 25 mm in s štirimi vodenimi izstrelki. Na fotografijah, ki so jih posneli med paradami, je na njihovih krovih videti po štiri oficirje in enajst mornarjev.

Izstrelke so pred vremenskimi nepravilnostmi zavarovali tako, da so jih obdali s posebnim ogrodjem, katerega prednjo steno razmaknejo šele tedaj, ko je treba projektil izstreliti. Po tem sodijo, da so ladje te vrste namenjene za

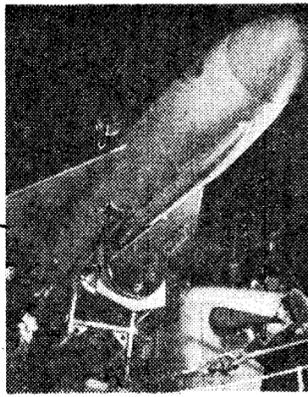
delovanje precej dlje od obal, kot pa je to primer s »Komarji«.

Ceprav niso v sovjetskem tisku objavili nobenih tehničnih podatkov o velikosti projektilov, s katerimi so oborožene »Ose« in

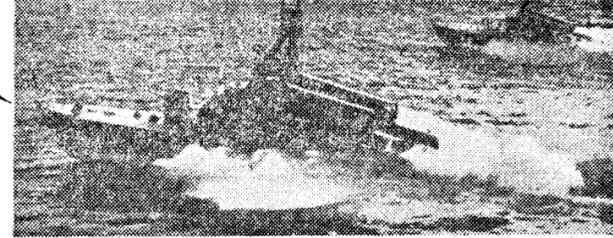
»Komarji«, ameriški vojaški strokovnjaki sklepajo, da gre za približno 7,5 m dolge in 3900 kilogramov težke izstrelke, katerih potisk jim omogoča kakih 35 milj (65 kilometrov) dolg polet. Izračunali so tudi to, da leta s hitrostjo 320 metrov na sekundo, kar ustreza 1150 kilometrom na uro.

Projektil izstrele pod kotom 15 stopinj, nato pa se začne vzpenjati pod kotom 41 stopinj, dokler ne doseže višine 4250 metrov. Na tej višini leti, vodoravno skoraj do cilja, kjer se aktivira projektilov radar in ta nato usmerja izstrelke naravnost proti cilju.

Pisec članka sodi, da so sovjetske »Ose« in »Komarji« s svojimi vodenimi izstrelki za ameriško ladje zelo nevarne. To pa zato, ker izstrelki leta zelo nizko in se tako izogibajo snopom ameriških radarjev, razen tega pa Američani tudi nimajo učinkovitega orožja, ki bi te izstrelke na tako majhnih višinah in pri tako veliki hitrosti moglo sestreliti.

»Komarji« in »Ose« so najodobnejše oborožene ladje

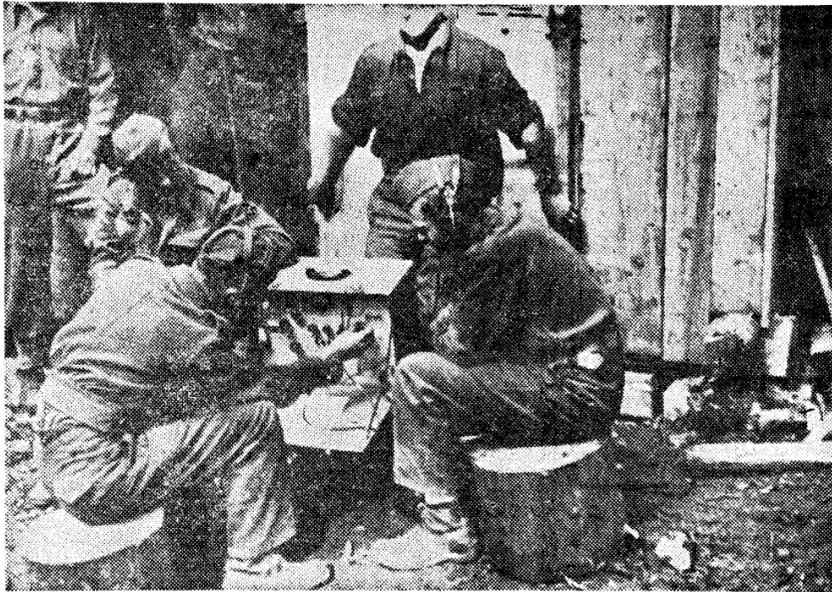

Nove patroljne ladje — raketonosilke sovjetske mornarice

moč v časopisih in revijah zaslediti šele štiri leta kasneje. Sedaj pa so sovjetska mornariška oporišča — v Leningradu, Talinu, Rigi, Kaliningradu, Baltijsku, Lepaji itd. — že polna »Os« in »Komarjev«,

hitrost 40 do 42 milj na uro (okrog 80 kilometrov na uro). Ladja te vrste je dolga 26, široka pa približno 6 metrov. Prejšnje čase so bili patroljni čolni »Komar« oboroženi s štirimi protiletalskimi

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Radiotelegrafista sta preko svojega »primopredajnika« — SCR — povezala dve brigadi ali dva bataljona. S pomočjo elektromagnetnih valov sta natanko ob določeni uri posredovala pomembna navodila in poročila. Fotografiji je botrovalo poletje, morda tudi pomlad, tik pred osvoboditvijo. — Kdo bi lahko kaj več povedal o fotografiji — o njenem nastanku, fotografiranih in priložnosti, ob kateri je nastala — naj nam nemudoma piše.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI BREZMESNIH ALI MESNIH JUH. V »ETO« JUHO VKUHAJTE SVETLO PREPRAŽENI ZDROB.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI FIŽOLA, KAKOR TUDI PRI PRIPRAVI PRIKUH.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO ZA RAZNE OMAKE.

PROIZVOD:

KOLINSKA ♦ LJUBLJANA

Poizvedba

Gojko Drakulić iz Beograda nam piše:

»Do danes še nisem uspel izvedeti nekaj določenega o usodi mojega brata Velimira Drakulića, ki so ga gestapovci ustrelili leta 1943. Prosim vsakogar, ki ga je poznal — nekaj časa je živel pod imenom Petar Rajanović v Ljubljani — naj mi sporoči, kako je pred smrtjo živel in v kakšnih okoliščinah so ga ustrelili. V nekaj besedah navajam njegov življenjepis: Rodil se je v Močilah v Slunju. Učiteljval je, bil član Partije od leta 1924. Nekaj časa je bil urednik Borbe v Zagrebu. Poslednjo službo je opravljal kot revizor v Beogradu. Vojna ga je zatekla v Beogradu, nato je odšel v Zagreb, kjer je nekaj časa živel v ilegali. Tudi v Ljubljani je deloval. Leta 1943 so ga ujeli in ga namenili na otok Ustica v Italijo. Med transportom je pri Zagrebu pobegnil. Se istega leta se

Gojko Drakulić, Beograd, ul. Makedonska 30/1

OBRAMBNA VZGOJA IN CIVILNA ZAŠČITA

Lani je imela švedska armada največji manever v pokrajini Dalar 200 km severovzhodno od Stockholma. Pri teh operacijah, ki jih izvedli s predpostavko uporabe taktične atomske bombe, je sodelovalo okoli 45.000 ljudi, 6000 motornih vozil, 3000 konj in 150 letal. V okviru teh operacij na področju 4000 km² so bile velike vaje za civilno zaščito, pri katerih je sodelovalo na tisoč žensk in moških. Manevre je vodil osebno vrhovni komandant švedske armade. Ze sam polčča; manevara je delil operacijsko področje na dva dela, na severnega in na južnega. Manevri so se začeli z obojestransko razmestitvijo enot. Stevilo dneva v dan (vpadi izvidniških patrolj in letal, diverzantske akcije, vohunstvo in sabotaže), Južna stran — to so bili »napadalci« je spustila na »sovravno ozemlje« skupino padalcev, ki so imeli s seboj radijsko oddajno postajo. Na celotnem manevrskem področju so izvedli zatemnitve. Gle »vojskujoci« se stranki sta bili številčno enaki diviziji, podpirale na so ju sorazmerno močne letalske sile.

Manevrsko področje, ki je merilo 4000 km², kot smo že omenili, je bilo popolnoma zatemnjeno. Zatemnitev je mogoče na švedskem na temelju odredb civilne zaščite ukazati kadar koli, za zatemnitve potrebni material pa mora biti vedno in povsod pri rokah. Ob vstopu na manevrsko področje so stražarji civilne zaščite zaustavljali tudi vsa civilna vozila. To službo so opravile vsi štiri žene in dekleta, ki so oskrbele vsa vozila z zatemnitvenim materialom, tega pa so morali vozniki pri izstopu iz manevrskega področja spet oddati. Tisti del manevrskega področja, kjer so

nameravali izvesti glavno operacijo, je bil za civilni promet popolnoma zaprt. Največje borbene akcije so se začele na peti manevrski dan z letalskimi napadi »južnih«. Bojli so se začeli na kopnem, potem ko so južni bataljoni po močni topniški pripravi prodrli v 400 čolnih raznih velikosti čez jezero. To je bil pravi pekel, pri katerih vojni resničnosti, ki je zagrabila tisto neč napadalec in branitelje. Topniški ogenj so ponazorili s stotinami slepih granat, zarometi pa so neprestano poblskavali in tako skušali prikriti ogenj iz topovskih cevi. Hkrati je severna

stran zažgala vrsto poprej pripravljenih lesenih poslopj, polnih olja in napalma, tako da je bila predstava zažganih vasi popolna. Napadalčeve pionirske enote, ki so zgradile dvoje mostov čez najozki del jezera Baken, se delale pod stalno umetno meglo. Naprave so v manevrskih dneh ne prestanto delovale in zavijale vse manevrsko področje v gost dim. Vodstvo manevara je postavljalo poveljnike obeh vojskujocih se strani tako rekoč iz ure v uro v nov položaj. Potem ko je padla na severno stran atomska bomba, so letala prinela padalce, ki so zavzeli na področju severne strani pomemben most. Zadnje dni manevara je poveljstvo severnih sil naročilo napad z vojnimi strupi in pokrilo z živimi vojnimi strupi vse ozadje južnih, strupe pa so maskirali s tetrali-

dem dokazala, da je eksplozijo taktične atomske bombe mogoče preživeti, če so uveljavljeni primerni zaščitni ukrepi in če so enote dobro izveščane. Enotam so pred začetkom vojaških operacij pokazali kratki dokumentarni film o eksploziji atomske bombe, o njenem učinku in o zaščitnih ukrepih. Razen tega je prejel vsak borec brošuro z navodili, kako naj ravnajo pri eksploziji atomske bombe. Brošura, ki jo mora nositi vsak vojak v prsnem žepu, vsebuje navodila o ravnanju in vedenju med eksplozijo atomske bombe in po njej, o prvi pomoči, o delu na zemljišču, ki so ga zastrupili radioaktivni žarki, ter zaklonskih, ki bi mogla zavarovati vojske in civilno prebivalstvo pred radioaktivnimi žarki. V tej brošuri je rečeno, da bo najboljša

ni štab po podatkih iz tuje literature in tujih izkušenj, lastnih raziskav in praktičnih poskusov v vojaških raziskovalnih ustanovah in tudi v šoli za zaščito pred učinkom atomske bombe v Rosersbergu, ki je bila ustanovljena pred letom dni, nadvsejše ukvarjal z atomskim vojskovanjem, in sicer ne samo z uporabo taktične atomske bombe, temveč tudi z zaščito civilnega prebivalstva in gospodarstva. To proučevanje je že tako napredovalo, da je postalo temelj za izdelavo navodil za zaščito pred atomskimi napadi švedski armadi, raziskave pa se nadaljujejo, zato sedanja navodila nenehno izpopolnjujejo z najnovejšimi ugotovitvami.

Bomba, ki tehta 6 ton in je v njej 100 kg dinamita, ustvari popolno iluzijo učinka taktične

zaščita vsakega vojaka pred atomske bombo vojaška lopata, ki bo v moderni vojni še posebej pomembna, ker si bo lahko vojak izkopal primerno zaklonsko.

Bomba, ki tehta 6 ton in je v njej 100 kg dinamita, ustvari popolno iluzijo učinka taktične

atomske bombe, medtem ko zvok eksplozije ne deluje premočno na ušesa. Trinajst sekund trajajoča toplota zadostuje, da zavre 750 ton vode. Ognjeni stebel šine 600 m visoko, značilna atomska goba lahko v primerih vremenskih razmerah in v vetru seže 4-5 km vlsoko, v zraku pa ostane dimni kolobar s premerom več sto metrov — še kakih dvesto do trideset minut.

Izreden vtis so napravile švedske ženske — na manevrih jih je sodelovalo 800, ki so odlično opravljale težavno pomožno vojaško službo in ponekod celo zamenjale vojake v bojih. Ta vtis še pridobi

noč v okviru vaje za zaščito pred napadom iz zraka vse to zažgali, tako da bi dim zagrnil celotne mestne četrti, vmes pa bi se svetlo na stotine bengalčnih rakiet, vse samo zato, da bi prebivalstvu ponazorili učinek zažigalnih bomb. Vse to so pokazali v švedskem industrijskem mestu Borlengu. Na tej vaji, ki se je začela v soboto ob sedmih zvečer in je trajala do sedmih zjutraj v nedeljo, je sodelovalo 3000 žensk, moških in šolskih otrok. Razen teh pa so prišli na vajo vsi organi civilne zaščite v industrijskih obratih. Voditelji so uporabili vsa razpoložljiva sredstva, da bi bila vaja čim bliže resnici. V nekem večjem industrijskem podjetju so zgradili »delavnico« in jo med vajo zažgali, v neki resnični delavnici pa so zažgali naložene odpadke lesa in razpostavili številne dimne škatle. V nekem drugem podjetju so zajeli plamen napalm bombe večje zidane poslopje, tako da so imeli udeleženci vaje vtis resničnega bombardiranja.

Vajo v Borlengu so pripravili predvsem za štab civilne zaščite in njegovih organov, za vajo pa so prisločili na pomoč tudi prebivalci okoliških krajev in celo iz bližnjih mest. Pomembno švedsko industrijsko mesto je doživelo »tri letalske napade«: prvi je bil malo pred polnočjo in je napravil le manj škode, dva huda napada pa sta se zvrstila po polnoči. O tej vaji lahko rečemo, da so prebivalci zamislili, ki je bila do kraja uradno, njen potek in poseg voditeljev civilne zaščite od njenega poveljnika pa do gasilcev napravili mogoč vtis in so nazorno pokazali, kako močno je švedska napredovala na področju vsestranske obrambe svoje dežele.

SLAVKO TARMAN

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Smodnišnica je zletela v zrak

MED MOTOROM IN TIVTOM JE MORSKA OŽINA, KI SE IMENUJE VERIGE. LEGENDA PRAVEDUJE, DA SO SOTESKO NA NJENEM NAJOŽJEM DELU, KJER JE ŠIROKA LE 300 METROV, ZAPIRALI Z VERIGAMI, DA BI TAKO ZAVRNILI GUSARSKÉ LADJE, S SEVERNE STRANI MORSKE OŽINE SO STRMA KAMNITA POBOČJA, NA JUGU PA JE Z DREVJEM PORASČEN HRIB VRMAC, KI STRMO PADA PROTI MORJU. PRAV NA KONCU VRMAŠKEGA POLOTOKA PA JE BILO SKLADIŠČE SMODNIKA IN MUNICIJE.

Poslopja in prostor okrog njih je okupator obdal z ograjo iz bo-deče žice in z bunkerji. Skladišni-prostori in prepleteni hodniki pa so bili globoko pod zemljo in so segali daleč v hrib. V teh skladiš-kih je bilo 61 ton municije in 1500 ton artilerijskih granat in torpedov.

Zamisel, da bi bilo treba to skladišče uničiti, se je porodila že spomladi 1942. leta, v času, ko je

okupator s pomočjo domačih iz-dajalcev izvajal v Boki najhujši teror in ko so se partizanske eno-te morale med sovražnikovo tretjo ofenzivo umakniti iz Črne gore. S tem naj bi demantirali sovraž-nikovo propagando o uničenju na-roodnosvobodilnega gibanja v Bo-ki. Načrt je pripravil mestni komi-tee KPJ v Hercegovnem, akcijo pa naj bi izvedel Andrija Svilani-ć, delavec Pirotehičnega zavo-

da in pripadnik narodnosvobodi-lnega gibanja, ki si je za po-močnike pridobil še Marka Lukšič-a, Bogdana Radulovića in Mata Nikolića.

Osmi julij je bil za ljudi v tem delu okupirane države miren in tih dan ter se ni v ničemer razlikoval od prejšnjih dni. Ko se je začelo mračiti, so ljudje pohi-teli proti svojim domovom, ne da bi se spotoma spuščali v razgo-

vore, saj je imel vsakdo izmed njih dovolj svojih skrbi. Po raz-beljenem julijskem dnevu se je noč naglo spuščala in kazalo je, da bo prinesla vsaj malo osve-žitve in vetra.

Štirje pogumni delavci so se prikrili v goščavi tik ob bodeči žici in nestrno čakali, kdaj se bo povsem zmračilo. Fašistični stražar se je počasi sprehajal po svoji stezi. Kazalo je, da ga je mrtva ti-šina omamila in njegovo pozor-nost odtegnila nekam daleč. Na koncu stražarske steze je zastal in odsotno strmel v morje. Morda se je spomnil na svojo vas, kako se je nekdanj prav ob tem času po končanem delu ves utrujen vračal domov...

Naša skupina se je medtem previdno priplazila k ograji. Le za hip so se ustavili. Lukšić se je ozrl po tovariših. Njegov pogled je bil odločen in poln zaupanja. V pogledu pa je bilo zaslediti še nekaj drugega — obljubo, pozdrav, upanje... Krepko je stisnil roke svojih tovarišev, nato pa je izginil v temi.

Previdno se je splazil pod žico. Tako se je prithotapil do skladišča, kjer je skozi rešetko na odprtem oknu počasi spustil notri na vrstico privezane škatlo razstreliva. V škatli je bila tudi ura, ki naj bi čez sto minut aktivirala razstrelivo, posledica tega pa naj bi bil požar in eksplozija municije v skladišču.

Čeprav je Lukšić zelo hitro delal, so se minute vlekle kot večnost. Vrnil se je po isti poti, kot je bil prišel. Le malo je manjkalo in naletel bi na stražarja. Zato je počakal, da se je italijanski stražar oddaljil, nato pa se je pridružil svojim trem tovarišem. Nekaj časa so se skupaj plazili, ko pa so se že dovolj oddaljili od smodnišnice, je vsakdo izmed njih krenil na svojo stran.

Naokrog je bilo še vse mirno. Le tisti, ki so vedeli za akcijo, niso bili mirni. Pogletovali so na ure in nestrno čakali, kdaj bo kazalec obšel svojo pot.

Ko je naposled napolnil čas za to, se je razstrelivo vžgalo. Najprej je bilo slišati zamolkel udarac, sledili so mu posamični strelci, nazadnje je zabobnela prva močnejša eksplozija. S tem pa je bilo konec tišine v tej mirni poletni noči. Druga za drugo so se oglašale močne eksplozije, ki so se naposled zlele v eno samo strahovito grmenje, ko da bi izbruhnil ognjenik. Kosi dreves in kamenje je letelo na vse strani ter padalo po kopnem in v morje. Nekaterim stražarjem, ki so ostali še živi, so se vnele obleke in so pridirjali ven kot žive bakle.

Se hujše eksplozije pa so nastale, ko je ogenj prodril v tisti del skladišča, kjer so bili torpedi. Odmev se je strahotno odbijal od hribov in še dolgo stresal ozračje. "Novek bi mislil, da se je vžgalo nebo, ki je spričo ognja in dima postalo temnordeče. Peko je trajal vso noč. Eksplozije so se šele proti jutru nekoliko unesle. Zamolklo bobnenje, ki je trgalo debele plasti betona in zemlje, pa je bilo slišati še dva dni po prvi eksploziji.

Takrat šele so se protipožarne ekipe lahko približale nekdanjemu skladišču, ki pa je bilo sedaj zravnano z zemljo. Tam, kjer je bilo še pred kratkim skladišče, je sedaj zijala globoka luknja, iz kate-re se je še vedno kadilo, pa tudi eksplozije še niso povsem po-nehale.

Nekaj dni kasneje so fašisti ustrelili štiri delavce. S tem je bila za fašiste zadeva končana, kajti povzročitelji eksplozije niso nikogar izdali.

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

38.

Dan, ko je umrl Hitler

Neki petnajstletni Berlinčan reši Feldhelmu življenje, ko uniči tank. Vojaki kričijo od veselja: v ruskih tankih je čokolada: po krvavem »moškem« opravilu sledi otroško veselje.

Eva Braun, Hitlerjeva ljubica. Z njo se je poročil tik pred koncem vojne

stropja do nadstropja, ne da bi jim bilo do ujetnikov. Med njimi je ves čas reporter. Brezbrizno snema boj s filmsko kamero neke propagandne kompanije.

Kaj sploh upajo ti otroci, ki jim morajo stalingrajski veterani poplačati vsak meter osvojenega zemljišča? Premladi so, da bi vedeli za bes obupa. Naprej jih nese akcija, toda akcija ne bi zadostovala, da bi vzdržali. Pokonci jih drži ime, magično, še včeraj neznanu ime, ki je zdaj dosti pomembnejše od Hitlerjevega imena. Po razbitinah hiš in zidov so nalepljeni plakati s poročili, ki ponavljajo to odrešeniško ime, Wenck! Wenck! Wenck! Prihaja. Tu je. Pride do Havele. Bliža se Grünewaldu. Odrine Ruse. Onemogoči jim, da bi se združili z Američani. Je prednja straža Zahoda, ki ne pusti barbarov v prestolnico. Jutri bodo kapitulirali, vendar ne pred Azijo. Poplačali bodo Hitlerjeve norosti, vendar pa ne Rusom. Wenck prihaja. Wenck je tu!

ZADNJE UPANJE: PEŠČICA OTROK

22. aprila se je maršal Keitel odpravil proti Wenckovi armadi, kakor je bilo domenjeno. Ne gre samo za to, da bi armada dobila nova povelja, naj bi se od zahoda obrnila proti vzhodu in bi branila Berlin. Predvsem gre za to, da bi vojaki te armade spoznali, kako pomembna je njihova naloga. Po naključju je lahko ta armada firerjeva rešiteljica. Keitel prežvekuje stavke, s katerimi naj bi elektriziral generale, oficirje in vojake.

Toda iznenada ga vrže v resničnost.

Ta Feldmarschall, ta dvorni general, že dolgo živi v nekakšnem Niebelunskem prstanu. Poleg Hitlerja, Hitlerju na razpolago, podvržen Hitlerjevemu magnetizmu, bere misli iz položaja Hitlerjevih obrvi. Od začetka vojne, zlasti pa od začetka vojne z Rusijo in predvsem po julijskem atentatu je njegovo osamljenje, njegova zaprtost vse večja. Bil je vedno Hitlerjev podrepnik, tako da sploh še ni bil na fronti. Prav nič ne ve o fizionomiji boja, o stanju enot, o tistem, kar se v resnici skriva za suhoparnimi poročili, ki prihajajo v vrhovno poveljstvo (O. K. W.). Od januarja dalje, ko je bil samo v Hitlerjevem bunkerju, se je oddaljenost od resnice le še povečala. Poraze beležijo na karte, toda tistega, kar jim sledi — uničenje armade, dezorganizacija in uničenje dežele — ni nihče zapisal ali zabeležil v neranjljivem in razkošno opremljenem bunkerju.

Keitel to nenadoma odkrije tistega aprilskega večera.

Iz Berlina je prišel skozi enega izmed treh še prostih izhodov. Prepevedano je zapustil mesto brez propustnice, ceste pa so vendar polne velikanske množice beguncev. Čeprav je Nemčija stisnjena med dvema frontama, ki se nameravata združiti, je videti, da se sama od sebe prazni in drvi proti zahodu. Veliko beguncev je iz Rige, veliko dezertirjev je iz Novgoroda. Nikomur ni do tega, da bi na skritem mestu čakal, da se vojna usoda obrne v prid Nemčiji. Zelijo si samo eno: postati ameriški ujetniki.

Gospod maršal Keitel si počasi utira pot skozi množico. Ob enih zjutraj pride do poveljniškega položaja generala Wencka, gozdarske hiše na pobočju majhnega griča. Ze ve, da IX. armada ni tisto, kar so si predstavljali v Hitlerjevem bunkerju: to ugotovi, ko se ustavi ob 20. korpusu in ko spozna vzušje, ki vlada med vojaki. V Hitlerjevem bunkerju so govorili o divizijah, o armadnih korpusih, toda v resnici ni ničesar, kar bi ustrezalo tem napihnjnim besedam. Samo ostanki, razbitine tistega so, kar je bilo nekoč velikansko.

Wenck to potrdi. Njegov 41. oklopni korpus je pravzaprav izmišljotina — po izgubah tankov in pomanjkanju bencina. Dvajseti korpus sestavljajo sedemnajstletni in osemnajstletni vojaki, med katerimi je veliko gojencev oficirskih šol. Čeprav so ti mladeniči pogumni, vendar enote niso popolne. Utopija je misliti, da bi s to peščico doraščajočih vojakov osvobodili Berlin in napadli maso in elito sovjetske armade.

Panzerski general Walther Wenck si je pravzaprav že zastavil svoj cilj vojne. Nekoč je bil štabni oficir. Njegove iluzije so se razpršile, ko ga je Guderian prosil, naj postane zaščitnica esesovskega generalissima Heinricha Himmlerja na Poljskem. Čeprav ni pred njegovim priimkom plemiškega člena »von«, je pravi aristokrat, znan po lepoti svojih rok in šarmantnih navedah in vedenju, tako da se ga drži vzdevek »Feuervogel« (Ognjena ptica). Toliko je bil pri Hitlerju, da ve, da je nor. Ve, da je vojna izgubljena. Zda si želi samo to, da bi čimbolj zmanjšal trpljenje svojih vojakov.

(Dalje prihodnje)

Usodno trčenje

Šestindvajsetega maja 1910. leta je francoska ladja »Pas de Calais«, ki je plula na redni progi Calais—Douvres, kot navadno ob pol dveh popoldne krenila iz francoskega proti britanskemu pristanišču. Kapitan Salomon je stal na poveljniškem mostu in užival nad lepim vremenom. Lahen vetrič, ki je pihljaj, ni vznemirjal nobenega izmed 289 potnikov, ki so se bili vkrcali na ta dvatisočotonski parnik.

Ob 13.58 pa je kapitana mladane zadela kap: kakih dvajset metrov pred sprednjim delom ladje je nenadoma zagledal nekakšen steber, ki se je navpično dvigal iz vode!

Tedaj pa se je oglasil tudi eden izmed mornarjev:

Torej je bil predmet, ki ga je bil pred trčenjem opazil na morskii gladini, res periskop, kot je bil že sprva mislil. In njegova ladja je tako presekalala podmornico!

PODMORNICA »PLUVIOSE«

V tistih letih je Francija imela le tri podmornice: »Germinal«, »Pluviose« in »Ventose«. Naključje je hotelo, da sta usodnega 26. maja 1910. leta zadnji dve podmornici krenili na pomorske vaje prav na sektor, kjer je opravljal svoje redne vožnje parnik na kolesa »Pas de Calais«.

Na podmornico »Pluviose« se je bil vkrcal tudi kapitan fregate Prat, komandant podmorniškega oporišča v Calaisu, kajti poveljnik podmornice, poročnik boj-

Calais« je imel še dovolj časa, da je s svojim fotografskim aparatom posnel poslednji pozdrav podmornice, ki pa ji ni bilo več rešitve.

BREZ ODGOVORA!

Kapitan Salomon je takoj nato s signali obvestil pristanišče v Calaisu o nesreči in zahteval hitro pomoč. Ker pa se podmornica še ni povsem potopila, je ukazal mornarjem, naj z dolgimi drogovi trkajo ob njen trup. Na pozive pa ni bilo nobenega odgovora! Nenadoma je podmornica izginila izpred njihovih oči in se bliskovito potopila. Nad krajem nesreče pa se vrtinici niso povsem pomirili vsaj še kakih deset minut.

Pomoč je prispela še dokaj hitro. Nad potopljeno podmornico se je zbralo pet kontratorpedovk, ena torpedovka in več remorkerjev. Položaj ponesrečene podmornice je bilo kaj lahko ugotoviti po temnih lisah nafte na morskii gladini in zračnih mehurčkih, ki so se še vedno dvigali iz potopljene podmornice.

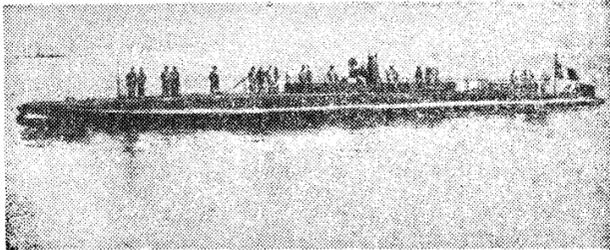
V morje so spustili potapljača. Ker pa tudi na njegove pozive ni bilo slišati nobenega odgovora, je postalo vsem jasno, da v podmornici ni več živih ljudi.

Nato so med podmornico na morskem dnu in enim izmed remorkerjev zategnili jekleno vrvo, ob kateri naj bi se spuščali potapljači. To pa je bilo tudi vse, kar so še lahko storili: počakati so morali na dovolj posebnih priprav, s katerimi bi lahko podmornico dvignili in jo odvlekli v najbližje pristanišče.

Ko so naposled iz Cherbourga le pripeljali ves potreben material, so po nekajkratnih neuspešnih poskusih naposled navezali podmornico na močne jeklene vrvi in jo odvlekli k obali. Reševalna dela so se zaradi slabega vremena zavlekla vse do 11. junija.

In kaj so ugotovili? V podmornici seveda niso našli nikogar več živega. Ob trčenju je ladja »Pas de Calais« razklala njen trup v dolžini kakih petnajst metrov. Agonija podmornične posadke je trajala le kakih deset minut...

Zanimivo je, da je podmornica »Pluviose« precej preživela svojo posadko. Splet so jo popravili in jo uvrstili med podmornično ladjeve. Tudi štiri leta prve svetovne vojne ji niso mogla do živga in tako so jo šele 1925. leta prodali kot staro železo.

Poslednja vožnja francoske podmornice »Pluviose«

»Plovka tik pred nami!« Kapitan je to že sam videl in se je skušal izogniti trčenju z mavnem:

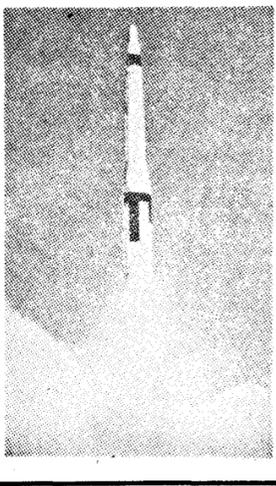
»Povsem na desno!« Trčenje je bilo neizogibno. »Z vso močjo nazaj!«

Bilo pa je že prepozno. Dva tisočotonske gmote, ki je drvela s hitrostjo več kot trideset kilometrov na uro, ni bilo moč zaustaviti. Trčenje je bilo silovito. Koški lesa so priplavali na morskii gladino. Kapitanu Salomonu sprva še ni bilo vse povsem jasno: mislil je namreč, da je njegova ladja zapeljala čez kako debelo desko. Zato je bila vsa njegova skrb posvečena le temu, če ni morda tudi njegova ladja ob tem nepričakovanem trčenju zadela kako poškodbo. Njegova zaskrbljenost ni bila brez podlage, saj so mu kmalu sporočili, da s krmilom nekaj ni v redu.

»Kapitan, zadeli smo ob neko podmornico! Poglejte njen kljun, ki se dviga iz vode!«

Kapitana je stisnilo pri srcu.

V besedi ...

NAJNOVEJŠE AMFIBIJSKO VOZILO ameriške vojske je nenavadno jaje, ki ga vidimo na sliki. Na suhem je zaprto, na bregu ga pa odpro in v vsako polovico lahko sede po en vojak.

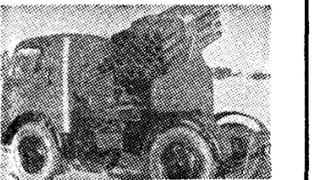

600 »MINUTEMANOV« imajo že Američani. Medcelinske rakete te vrste, ki imajo jedrsko bojno konic, so težke kakih 30 ton, njihov doseg pa znaša približno 12.000 kilometrov

VESOLJSKO VOZILO »APOLLO« ni namenjeno le za polet na Mesec, temveč ga nameravajo uporabljati tudi kot vesoljski laboratorij. V tem primeru bi v vesolju ostalo približno leto dni, vsake tri mesece pa bi mu zamenjali pogonski del

RAKETNO ARTILERIJO uvaja v svojo oborožitev med drugim tudi švicarska vojska. Na sliki vidimo dvajsetcevni metalec kalibra 80 mm »Leoncine«. Ra-zen tega pa imajo v švicarski armadi še podobne desetcevne metalece, ki lahko izstrelje po 300 raket na minuto

... in podobi

Tragična odločitev

Pred dvajsetimi leti, še pred kapitulacijo Japonske, je proglasil Sukarno v Bataviji neodvisnost Indonezije. Merdeka, merdeka, je odmevalo od Sumatra do Timorja, od Bornea do Jave — neodvisnost, neodvisnost.

Po 350. letih se je bivša Vzhodna Indija, današnja Indonezija, osvobodila holandskih gospodarjev. Holandija je bila sokirana — kolonija se je uprla svojemu gospodarju, postavila ga je pred izvršeno dejstvo.

Štiri leta se je Indonezija tolkla za kruh in zemljo. Holanci so zajeli skoraj vso vladno, Sukarna, Hatto, imeli so v svojih rokah Javo, srce dežele. Usoda Indonezije je bila na niti, lahko bi se končala tragično. Če ne bi bilo Organizacije združenih narodov, bi se boji vlekli še leta in leta.

Združeni narodi so imeli prekrizane roke v Indokini, Afrika je ostala pod plaščem francoskega in britanskega imperializma, številne arabske dežele so čakale na svoj veliki dan, afriška pomlad je bila še daleč. Združeni narodi so se tedaj postavili skoraj en bloc na stran Indonezije, podprli so jo. Leta 1949 je morala Holandska priznati neodvisnost Indonezije.

Periskop na 46 vzporedniku

Te dni je Sukarno izjavil, da se Indonezija definitivno umika iz svetovne organizacije. Ta vest je razočarala vse, ki so pričakovali, da bo vendar zmagal razum. Slišali smo tako optimistične izjave ob novem letu! To niso bile prazne fraze.

Kadar vabi Johnson sovjetske državnike v Washington, kadar Moskva z zanimanjem spremlja njegove geste — to ni salonska diplomacija. To je želja, da se najde pot iz slepe ulice. To je spoznanje, da je čas za dialog Washington—Moskva—džozel.

S kakim slovesnim ceremonijem so sprejemali od leta 1945 dalje vsako novo članico v Združene narode! Njihovo število je stalno raslo. V začetku jih je bilo le 51, od teh 4 iz Afrike. Zdaj jih je bilo že 115, od tega 34 iz Afrike. Vsaka nova država je takoj zaprosila za članstvo v tej veliki organizaciji. Vrata so bila odprta na stežaj vsem. Tudi Španiji. Zakaj?

Ker so Združeni narodi svetovna organizacija, v kateri je mesta za vse, ki izpolnjujejo minimalne pogoje. Tudi za LR Kitajsko! Tudi ta bo prišla na vrsto, morda že letos jeseni. Ne more biti na svetu, posebno v Aziji, trajne rešitve, pravega miru, brez sodelovanja tega velikega naroda.

Svetovna organizacija — orodje veselih? Ne! Združeni narodi so bili predvsem v interesu malih držav. To morda ni bilo točno za prva leta po vojni, zdaj pa to gotovo drži.

Posredovali so med suško krizo, v ciprskem vprašanju, v Palestini, v vprašanju Kašmira. S svojo intervencijo so preprečili, da bi počil prenapeti lok.

Indonezija je prva država, ki je izstopila iz svetovne organizacije. Vest o tem je pretresla svet. Nepremišljen korak! so ponavljali od Kaira do New Dehija, od Washingtona do Moskve. Premislite še enkrat! — so svetovali v Tokiu.

Tragično, vendar značilno je, da so v Pekingu aklamirali Djakarta. »Šele sedaj je Indonezija zares neodvisna,« je pisalo glasilo KP Kitajske. Severni Vietnam se je koj priključil kitajskemu zboru. Tudi Albanija je triumfirala. Predsednik KP Indonezije Aidit je pozdravil ta sklep. Morda se bodo oglasili še drugi. To so bile prve reakcije v Aziji. Ne smemo jih vzeti preveč dobesedno.

Bo Indonezija ustanovila novo organizacijo? V Djakarti zatrjujejo, da ne. Taka organizacija tudi ne bi imela nobenega pomena — kdo pa bi jo financiral? Blagajna te bi bila prazna.

Združeni narodi niso samo parlament, so tudi banka, ki posoja, kreditira, stipendira, ima na razpolago največje učenjake sveta, ima strokovnjake-praktike, svoje specializirane agencije. Ta organizacija združuje »Vzhod in Zahod, tu je bogata Amerika, mala Dahomeja, sede Arabci pa tudi Zidi. Med arabskimi deželami in Izraelom je tehnično še vedno vojna, vendar sede delegati obeh skupin nedaleč drug od drugega v organih OZN.

Izstop Indonezije je ustvaril nove težave. Le pogljemo: marca ali aprila bo v Alžiru konferenca afro-azijskih držav. Bo Malezija, zaradi katere je Indonezija izstopila iz svetovne organizacije, sodelovala? In če bo — ali bo Indonezija izstopila tudi iz te organizacije?

Korak Indonezije so sprejeli z obžalovanjem tudi v Moskvi. Sovjetska zveza je vedno branila idejo Združenih narodov. Se bodo sedaj odnosi med Moskvo in Djakarto ohladili? Se bo le-ta še bolj približala pekiški liniji? To niso akademska vprašanja, o njih bo tisk kmalu pisal. Dejstvo je, da je bil indonezijski korak voda na mlin Kitajcem.

Tragično je, da je prav Indonezija, ena najmlajših držav, izstopila iz svetovne organizacije. Tragično, kajti doslej sta mislili na nekaj takega le Južna Afrika pa Portugalska. Obe sta bili in sta še na zatožni klopi. Vsi vemo zakaj: prva zaradi apartheida, diskriminacije črncev, druga zaradi kolonialnega zatiranja v Afriki. Obe sta grozili, vendar svojih groženj nista uresničili. Prehteli so dobro pluse in minuse in ostali v Združenih narodih.

Ko je ondan govoril predstavnik Južne Afrike v Združenih narodih, so vsi afriški delegati zapustili dvorano. Južno Afriko so lani celo izključili iz nekaterih svetovnih organizacij, bojkotirali so jo, morala je požreti veliko grenkega, vendar iz Združenih narodov ni izstopila. Obrnila je hrbet velikemu Commonwealthu, vendar iz Združenih narodov ni izstopila.

Indonezija ni naredila nobene usluge svetovnemu miru. To je bil obžalovanja vreden korak. Kljub vsemu moramo poskušati, da jo tudi razumemo. Hotela je še enkrat protestirati proti Malezijski federaciji — toda ta protest je podrl preveč mostov. M. O.

Knjiga o Danilu Serdiću

Počasi se razmikajo zaves z odra zgodovine, zlasti zadnja leta. Še posebno z dogodkov v Sovjetski zvezi, ki zanje zaradi popolne tajnosti med obema vojnoma in po letu 1948 nismo vedeli skoraj nič...

Pred kratkim je izšla v Moskvi v založbi za politično literaturo knjiga I. D. Očaka, kandidata zgodovinskih ved, docenta moskovske državne univerze, o D. F. Serdiću, Srbu iz Like, ki je živel dolga leta v SZ in padel leta 1937 kot žrtev Stalinove čistke.

Pravo njegovo ime, preden so ga porusili, je bilo Danilo Srdić, sin Teodora. Rodil se je 10. avgusta 1896 v Vrhovinah v Liki. Imel je brata in sestro. Oče se je izselil v Ameriko in tam umrl. Danilo se je po končani osnovni šoli učil še dve leti v železniški šoli v Plaškem, nato pa je bil zaposlen na železnici. Nekaj časa je delal tudi v plaški mlarni. Leta 1912 se je izselil v Beograd in se zaposlil kot težak na tovorni ladji, ki je vozila po Donavi in Crnem morju. Tako se je znašel pri sorodnikih v Odesi in ostal tam. Zaposlil se je kot težak v luki, nato pa je odšel v Jekaterinoslav in se izučil za kovinostrugarja. Po izbruhu prve svetovne vojne je

kot pristaš panslavizma prostovoljno vstopil v rusko vojsko. Leta 1916 so ga poslali v I. srbsko prostovoljsko divizijo. Takrat je bil že komandir voda, po činu starejši podoficer (najvišji podoficeri čin v ruski armadi). V bitki za Dobružo je dobil tudi visoko odlikovanje — Georgijevski križ.

Ko so se začeli v Rusiji nemiri, se je Serdić kmalu znašel na strani ljudstva. Ob izbruhu Oktobrske revolucije je bil zaprt v Petrogradu in so ga osvobodili boljševiki. V ječi se je srečal s tovarišem Titom in v pogovoru z njim

Srbija v prvi svetovni vojni

Pretekli teden so v Beogradu v prostorih Državnega arhiva Srbije odprli pomembno razstavo z naslovom »Srbija v prvi svetovni vojni«. Razstava, ki jo je pripravil Državni arhiv Srbije s pomočjo nekaj sto fotografij in najrazličnejših dokumentov, ki jih hrani, na zanimiv način govori o dogodkih iz prve svetovne vojne. Razstava, razumljivo, prikazuje s pomočjo fotografij in faksimilov ter izvornih dokumentov tudi dneve pred začetkom prve svetovne vojne. Med dokumenti, ki so razstavljeni, sta tudi avstrijski ultimati in odgovor srbske vlade nanj. Vrsta fotografij, kronološko razvrščenih, ki so delo (po večini) vojnih dopisnikov M. Igrutinovića in R. Marjanovića, na svojevrsen način prikazuje Srbijo v prvi svetovni vojni in vse težave ter napore srbske vojske v prvi vojni. Razstava bo odprta nekaj mesecev.

V zahvalo vojnikom

Skupščina zagrebške občine Trnje je sklenila vzdati spominsko ploščo pripadnikom Jugoslovanske ljudske armade, ki so ob lanskih poplavalh pomagali poplavlencem v Zagrebu. Nekaj dni in noči so pripadniki JLA, ki jih je bilo okoli 3700, nesebično pomagali poplavlencem in pri reševanju njihovega premoženja.

»Goranova nagrada«

V želji, da bi popularizirali tištev bodo prišle vse knjige jugoslovanskih piscev, ki bodo izšle v 12 mesecih med 1. junijem vsakega novega leta. Prvič bodo Goranovo nagrado podelili letos v prvem tednu junija za eno izmed izvornih knjig, ki so izšle v razdobju med 1. junijem 1964 in do 1. junija 1965.

Nagrado bodo podelili vsako leto v začetku meseca junija, na obletnico izhajanja časopisa Vjesnik, in hkrati na domnevni dan, ko je padel hrvatski pisatelj Ivan Goran Kovačić. Znano je, da je Ivan Goran Kovačić, ta veliki, prerano umrl talent novejšje jugoslovanske književnosti, razvil tik pred zadnjo vojno svojo vsestransko živo dejavnost ne samo kot književnik, temveč tudi kot novinar, urednik kulturne rubrike, s svojim odhodom k partizanom pa je potrdil krvo povezanost naših pisateljev in inteligenca z življenjskimi interesi delovnih ljudi. Njegova nesmrtna poema »Jama« in njegova mučeniška smrt (ranjena se so mučili in nato ubili četniki) sta zapečatili njegovo življenjsko pot. Prav zaradi tega je uredništvo Vjesnika sklenilo, da najboljšo knjigo leta nagradi z Goranovo nagrado. V po-

štev bodo prišle vse knjige jugoslovanskih piscev, ki bodo izšle v 12 mesecih med 1. junijem vsakega novega leta. Prvič bodo Goranovo nagrado podelili letos v prvem tednu junija za eno izmed izvornih knjig, ki so izšle v razdobju med 1. junijem 1964 in do 1. junija 1965.

»Mein Kampf II«

Pred meseci smo videli 1. del švedskega filma »Mein Kampf«, ki je dokumentarno zabeležil osvajalno pot in zlom Hitlerjeve Nemčije. Takrat smo menili, da je film prerasel okvire dokumentarnega dela. Pač pa tega ne moremo trditi za drugi del filma »Mein Kampf«. Kljub temu je film na celuloidnem traku ohranil strahote, ki jih je povzročil vojni aparat nacizma.

S pomočjo spretnih monterjev je film istočasno prikazal potek sojenja 22 nemških zločincev na

procesu v Nürnbergu leta 1946 in vrsto njihovih zločinov, ki ne najdejo mesta v svetu človeštva. Film je pretresljiv dokument o strahotnih posledicah mračnjastva nemške nacistične ideologije, ki je izločila osebnost človeka in jo potisnila na nivo zveri. Ob koncu filma, ko so obtožencem prebrali sodbe, se vprašujemo, ali je bilo na procesu v Nürnbergu res zadoščeno pravici. To je bilo pred 18 leti in takrat je posebnemu vojaškemu sodišču uspelo posaditi na zatožni klopi 22 vojnih zločincev, od katerih jih je obsodilo na smrt le (?) 12. Toliko bolj upravičeno se vprašujemo, če bo roka pravice dosegla tudi množico nekanonovanih vojnih zločincev, posebno še sedaj, ko zahodnonemška zakonodaja grozi z zastarnjem njihovega pregona. Z. Č.

Marija Leskošek

Minuli teden je neizprosna smrt spet posegla v našo vrsto. Po hudi bolezni je umrla Marija Leskošek, nesebična borka in nepozabna tovarišica, ena izmed tistih plemenitih žena, katerih imena bodo ostala zapisana v zgodovini naprednega delavskega gibanja in osvobodilnega boja.

Že kot mlada žena se je odločila, da bo povežala svoje življenje z bojem delavskega razreda in mu posvetila vse svoje moči. Tiho, požrtvovalno in vztrajno je pomagala delavskemu gibanju, kjerkoli je mogla, in opravljala zapune naloge vodstva komunistične partije Slovenije. Med drugim je bila kurirka CK KPS in je nosila pošto tudi tovarišu Titu, opravljala je važne naloge v organizaciji Rdeče pomoči oziroma Slovenske ljudske pomoči. Bila je ena izmed tistih skromnih, požrtvovalnih revolucionarjev, ki so bile najzanesljivejša opora ilegalnega boja za pravice delavskega razreda.

Ilegalno delo, ki se je v njem prekhalo že pred vojno, je še z večjim poletom nadaljevala med sovražno okupacijo. Poleti 1942 je odšla v gozdove. Po roški ofenzivi jo je vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja poslalo za važno nalogo nazaj v Ljubljano. Toda na sledi ji je bil izdajalec, belogardist. Znašla se je v zaporu. Prestala je dolga zaslisevanja in mučenje, a ni klonila. Bila je svetel primer aktivistke, ki je ne more streti nobeno nasilje, ki se bori celo potem, ko je zaprta v tesni celici, izmučena in pretepena. Potem je doživela najhujši udarec: ločili so jo od hčerke Hede, s katero je bila skupaj v zaporu. Zgrabila jo je huda bolezen, ki jo je tudi rešila nasilne smrti. Po kapitulaciji Italije je spet prišla k partizanom in srečno dočakala osvoboditev.

Marija bo ostala v nepozabnem spominu neštetim delovnim ljudem, ilegalcem, zapornikom, partizanom, delovnim ženam, s katerimi se je srečala na svoji življenjski poti.

Stanetu Štupici v spomin

Umril je mož, ki sem ga prvič srečal nekega mračnega, meglene-ga zimskega dne kot partizana na Notranjskem. Takrat je bil to petindvajsetleten fant, krepak, visok in pogumen. Ko sem ga pogledal, mi je prišla na misel tista naša pesem:

»Stoji na gori partizan...«

Bil je v Notranjskem odredu in Gubčevi brigadi, bojeval se je po gmajnah, lehal in senožehtih na Ulaki, Ranci gori, Slivnici in Bloški polici, pa tudi drugod. Še zdaj ga vidim, kako stoji vrh Križne gore s puško na rami in se zasanjano ozira prek Loške doline z divjim srdom do tujih zavojalcev v obeh.

Zrušila ga je zahrbtna bolezen, ki se je porajala v njem, ko je v strupeno mrzlih nočeh gazil globok sneg po notranjskih gozdovih, ko je skupno z drugimi večkrat od izčrpanosti omahnil v sneg in zaspal kratek sen. Nešteto-krat je bil premočen od dežja in snega, pogosto lačen, slabo oblečen in obut, izpostavljen viharjem in divji naravi sredi neprestanih bojev.

Zapustil je ženo in dva sinova, ki ju je vzgojil v duhu idej naše revolucije. Skromen in neznan je bil med tisoči njemu podobnih junakov, malih ljudi, in tako je tudi umrl. Toda nad njegovim grobom bi lahko vklesali isti napis, ki je vklesan na Pantheonu v Parizu, kjer so pokopani zaslužni Francozi:

»Velikom možem — hvaležna domovina.«

Prof. Mirko Vovod

Smučarji - smučarke!

Za zimo se oskrbite s pleteninami
Tovarne pletenin
Sežana

Pravni nasveti

zadnjem letu pred upokojitvijo ali 100 % njegovega povprečnega osebnega dohodka v zadnjih 5 letih, če je to zanj ugodnejše.

Drugim udeležencem narodnoosvobodilne vojne, v katero so stopili pred 9. septembrom 1943, oz. španske državljanske vojne, gre starostna pokojnina, ki znaša za pokojninsko dobo 15 let 45 % (moški) oz. 47,5 % (žene) pokojninske osnove in se nato za vsako nadaljnje leto poveča za 2 % pokojninske osnove moškemu in za 2,5 % ženi, tako da znaša najvišja pokojnina 85 % pokojninske osnove. Tem udeležencem narodnoosvobodilne vojne, v katero so vstopili pred 9. septembrom 1943, ki uveljavljajo starostno pokojnino do 35 let moški oziroma 30 let žene, se pokojnina poveča za 60 %, toda z omejitvijo tako, da na ta način izračunana povečana pokojnina ne

sme presegati 80 % pokojninske osnove (72 člen). Udeleženci narodnoosvobodilne vojne, v katero so vstopili 9. septembra 1943 ali kasneje, pridobijo pravico do starostne pokojnine po splošnih pogojih, kot veljajo za vse ostale zavarovance. Če taki zavarovanci-udeleženci narodnoosvobodilne vojne uveljavljajo starostno pokojnino pred dopolnitvijo pokojninske dobe 40 let moški oz. 35 let žene, se jim pokojnina poveča, in sicer:

1. udeležencu narodnoosvobodilne vojne od 9. septembra 1943 pa do konca tega leta za 60 %;
2. udeležencu narodnoosvobodilne vojne od 1944. leta za 50 %;
3. udeležencu narodnoosvobodilne vojne od 1945. leta za 10 %.

Tako izračunana in povečana pokojnina ne sme presegati 85 % pokojninske osnove.

P. K. L. M.

Kot udeleženca narodnoosvobodilne vojne, v katero ste vstopili spomladi 1942. leta in ste bili ves čas v raznih operativnih vojaških enotah, torej do 15. maja 1945. leta, vas zanima, kako je urejeno z ugodnostmi za udeležence narodnoosvobodilne vojne v novem zakonu o pokojninskem zavarovanju?

Temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju je bil objavljen v Uradnem listu SFRJ dne 30. decembra 1964, št. 51. Kakšni so torej zakonski pogoji za starostno redno ali izredno upokojitve za udeležence narodnoosvobodilne vojne in kolikšna je višina pokojnine.

Udeležencem-zavarovancem narodnoosvobodilne vojne in španske državljanske vojne se čas v narodnoosvobodilni vojni oz. aktivno in organizirano delo v narodnoosvobodilni vojni in čas v bivši španski republikanski armadi dvojnó šteje v pokojninsko dobo (69. člen).

Udeležence narodnoosvobodilne vojne, v katero je stopil pred 9. septembrom 1943, in

udeleženec španske državljanske vojne pridobi pravico do starostne pokojnine:

1. ne glede na svojo starost, ko dopolni pokojninsko dobo 35 let;
2. ko dopolni starost 50 let, če je kadarkoli dopolnil pokojninsko dobo najmanj 20 let in od tega zavarovalno dobo najmanj 10 let.

Udeležencu-zavarovancu nadilne vojne, v katero je stopil pred 9. septembrom 1943, in udeleženca španske državljanske vojne, pridobi pravico do starostne pokojnine:

1. ne glede na starost, ko dopolni pokojninsko dobo 30 let;
2. ko dopolni starost 50 let, če je kadarkoli dopolnila pokojninsko dobo najmanj 20 let in od tega zavarovalno dobo najmanj 10 let.

Udeležencu-zavarovancu narodnoosvobodilne vojne, v katero je stopil pred 9. septembrom 1943, in španske državljanske vojne, ki ima pokojninsko dobo najmanj 15 let, od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe, lahko posebna republiška komisija ne glede na starost prizna pravico do

starostne pokojnine, če spozna, da je to potrebno glede na splošno stanje njegovega zdravja in delovne zmožnosti (to je bivši 73. člen, 2. odstavek zakona o pokojninskem zavarovanju). To pravico ima glede vojaških zavarovancev državni sekretar za narodno obrambo. V zavarovalno dobo 10 let se z dejanskim trajanjem štejejo tudi vsa obdobja, ki se po tem temeljnem zakonu dvojnó štejejo v posebno dobo (člen 70).

Udeležencem narodnoosvobodilne vojne, v katero so stopili pred 9. septembrom 1943, in španske državljanske vojne in so poleg osebnega dohodka dobivali tudi posebni dodatek k plači, se ta dodatek šteje za osebni dohodek za določitev pokojninske osnove (člen 71). Seveda pa odpade bivši VI. pokojninski razred kot osnova, po katerem se je prej določevala pokojnina, jasno samo v primerih, ki bi bili sicer razvrščeni in enega izmed nižjih pokojninskih razredov.

Nosilcu »Spomenice 1941« gre pokojnina, ki znaša 100 % njegovega osebnega dohodka v

BATALJON RANJENCEV

Dušan Mevlja

Zima 1943. V Suhi krajini so bili raztreseni ostanki zasilnih bolnic, ki so se skrivale z ranjenci pred nemško ofenzivo. Podivjane tolpe nemških vojakov, pomešane s kirgiškimi četami, so preplavile v krvavem valu Dolenjsko. Brigade so jim nudile močan odpor in so se z ranjenci umikale v gozdove. Združile so se na Ilovi gori in premagale sovražnika v bitki, v kateri so se borili tudi ranjenci in bolničarke.

Medtem ko so se borile brigade za izhod iz mreže močnih zased, so iskali zdravniki, bolničarke in partizani, ki so nosili ranjence, po vrtačah in med skalami kraškega gozda Suhe krajine skrivale koticke, kjer bodo ustanovili zasilne bolnice.

Bila je težka, žalostna pot sredi zime, burje in zmrzlega drevoja. Med potjo so umirali, hropili, stekali, hrepeneli po vodi, hrani, toploti in počitku ranjeni borci na nosilih. Noge nosačev so se udirale v srežasti, na vrhu za ledeno skorjo obdani sneg. Bile so mrzle, jasne noči, v katerih je tulila in zavijala burja. Tu in tam je umrl borec in izkopali so mu grob v snegu, pod smrekami in bukvami. V daljavi so se oglašale strojnice in puške, ki so ščitile umik dolgim kolonom z ranjenci.

Vse je bilo čudno tiho in žalostno. Nihče ni spregovoril besedice na glas ali zakašljaj. Tudi umirali so tiho in neopazno.

In tako je končno našla ta ali ona kolona primeren skrit prostor, odložila je ranjence in jim postavila zasilne šotore iz plah in smrekovih vej. Bili so primitivni in nič kaj trdni. Premetavala jih je burja, skozi njihova krila so polzele mrzle in debele kaplje, njihova tla so bila trda in mrzla.

Mesec in pol umiranja, prezebanja, gladovanja in hlepenja po vodi in hrani. Dodobra smo se spoznali v tistih težkih dneh. Umirali in trohneli smo v teh zakletih, izsujenih gozdovih, ki so nas nenasitni požirali. Ni bilo sonca, da bi posvetilo v blede, izsušene in kosmate obraze, ni ga bilo, da bi nam ogrelo premlre, otečene in ranjene ude, ni ga hotelo biti, da bi nam posvetilo v trudne, obupane duše. Naletaval je sneg, večni, brezkončni sneg. Vračale so se patrole brez hrane, brez vode, s slabimi vestmi z bojišč. V kraških jamah smo pokopavali mrtevce, ki so bili včasih mladi in so imeli žene in otroke, ljubili so in so bili ljubljani, a zdaj so trohneli tam na kupih in lezli v pozabo. Ha, kje blodiš, skriti vrag, ki nam siplješ v duše maldušja, kje si, da te zgrabimo za brado in te ustrelimo kot švabo ali belogardista!

Zaman trosiš strupa med nas. Res smo že napol v grobu, res nas jemlje vrag, toda umrli ne bomo nikdar. Ziveli bomo, ker smo se uprli smrti, ki prihaja v topih zelenih čeladah s tanki in letali. Kaj bi z njo! Zapodili jo bomo, odkoder je prihrumela, vsiljivka!

Čudno — smrt se je ustavila. Ni je več v goste. Ofenziva, ki

je obetala uničiti vse slovenske partizane, je razbita. Patrole se prebijajo skozi redkeje zasede in prinašajo hrano in vodo. Vodo! Ali razumeš, prijatelj — vodo! Nikdar v življenju si ne bi predstavljal, da človek lahko umira od žeje pozimi sredi snega in leda. Tako blazno se veselimo vode, da jočem od veselja. Ko mi kurir ponudi čutarico, jo nesem s tresočimi se rokami k ustom in grlo mi poka od poželenja. V enem samem, nepretrganem požirku pogoltnem vodo, ki je bila v posodi. Potem zaspi in se ne prebudim do jutra.

Odhajamo iz gozda, kjer smo pustili mnogo mrtvecev v kraških jamah in pod skalami. Lahka vam bodi zemlja, tovariši, ki niste dočakali svobode!

Spet me nosijo na premočenih zmrzlih plahтах. Koraki nosačev niso več trudni, vselej korakajo z ranjenci v življenje, v vas, kjer so ogenj, hrana, pijska in ljudje.

»Ali te še boli noga?« me vpraša kurir, ki mi je prinesel vode. Prelevil se je v nosača.

»Malo še, pa bo kmalu boljše. Urezal si bom grčavko, pa bomo malo pošantali, da se spet

privadimo hoditi po svetu.« Izpod vzgljaja vzamem pomečkanjo skorjo sira, dala mi jo je bolničarka za hude čase, in jo razdelim med nosače. Položijo me na sneg, in tako počivamo in žvečimo tisto ubogo skorjo, ki je že izgubila duh po siru in diši bolj po ranah in gorju, žvečimo jo in smo strašno zadovoljni, da smo se pretolčki skozi toliko smrti.

Vzdignejo me, skrbno pokrijejo in spet lomastimo dalje. Kar tako nenadoma se utrga iz naših grl pesem. Vesela in spodbudna priliva nogam nosačev poguma, da zarežejo uporno v trmasti sneg. Kolona ranjencev in nosačev poje pesem zmagovitega boja za svobodo, pesem mladega in prekipevajočega življenja, ki je premagalo lakoto.

Se se bomo vrnili v brigade, še bomo streljali fašiste in izdajalce, o nismo mi kar tako za staro šaro. Med petjem se mi je porodila pesem:

Petdeset krevljačev, petdeset krevljačev, petdeset šantavcev in petdeset kruljavcev je stopilo na pot iz zasilne bolnice v dolino. Vsi so bili prepolni nade, da bodo našli pot v brigade. In so padali in so hodili, ko da so se na novo rodili. Pa so stisnili zobe, veselo sprostiti srce, za-

vriskali, zapeli, čvrsto zakleli in slovesno obljubili: Nismo še za v kot! Se bomo streljali švabe in domače barabe! Še se bomo bili!

Vidim ga, komandanta Džemsa, kako me gleda, ko stopim predenj in se mu javim, da sem spet sposoben:

»Si prišel, a? Mrcina, si se pretolkel, si si ohranil kožo? Presneti kulturnik! Kam si bil ranjen?«

Pokazal mu bom rani na boku in zadnjici, in udaril se bo po kolenu:

»Sem si mislil, ha, ha, ha. To si moral bežati!«

Jokal bo od smeha. Ker bom užaljen, me bo prijel pod pazduho in mi bo šepnil v uho:

»Boš spet zlagal pesmice? Strela, samo ti nočeš ljubavnih. Toda glej, da mi napraviš miting danes zvečer!«

In mi bo pomežiknil, mi vtaknil cigaro v žep. O, ne poznate komandanta Džemsa. Cel otrok v uniformi. A v borbi kot ris. Prej v civilu? Neznani človek. Taki so vsi naši komandanti in komisarji, ki vodijo ljudstvo v borbo.

In komisar Frenk? Ta bo resen in mi bo razlagal, naj spet pomagam v brigadni tehniki, pri izdajanju lista, uredništvu stenčasa.

V tehniko jo mahnem potem, tam so moji stari, neločljivi prijatelji, ki so me nosili pred Ilovo goro. Tam so Djuro, Mirče, Črt, Pavle, tam je Tone Veselj, brigadni poet in šaljivec brez primere, tam zvesta mula Draga, ki nam je nosila zaboje in kože, na katerih smo tiskali naš list, tam so vsi dragi prijatelji, s katerimi sem preživel toliko lepih ur partizanstva.

Ko se takole v mislih pogovarjam z brigadnimi prijatelji, zapuška kolona gozd in se spušča po gazi v vas.

Korin. Večkrat sem se mudil v tej skromni kraški vasi, a nikdar si nisem mislil, da bom uro od nje v najhujši zimi ranjen čakal konca ofenzive.

Razvrstili so nas po kočah, nametali slame po podu in poležavali smo v toplo zakurjenih izbah s slikami svetnikov po stenah.

Tovariš, ki je ležal poleg mene in s katerim sva si bila že v gozdu pod šotorom sosed, se je razvnel od toplot in je začudno mnogo govoril o svojem domu, družini in otroku, hčerki, ki mora imeti zdaj že tri leta. Prej v gozdu ni nikoli dejal besedice. Čemel je zase in stokal od bolečin. Vsak premik mu je jemal voljo do življenja. Bil je težko ranjen v bližini mehurja in čudili smo se, da sploh tako dolgo živi.

Srečen sem bil, ko sem ga videl veselega. Saj tudi ni prijetno ležati toliko časa med takimi tihimi sosedi, ki umirajo in se še posloviče ne utegneš od njih.

Celo vzdignil se je nekoliko, čeprav mu je doktor odsvetoval

vsak gib. Hotel je seči v žep suknjiča, da bi mi nekaj pokazal, a je slaboten omahnil nazaj v slamo. Pomignil je z glavo, naj sežem v njegov žep. Sklonil sem se k njemu in privlekel iz žepa, ki je bil zalepljen s strnjeno krvjo, fotografijo, kakršne so izdelovali cestni fotografi, ki so te posneli, da sam nisi vedel kdaj.

Na fotografiji se je smehljala srečna družina. Plavalasa, vitka žena z velikimi temnimi očmi in hčerka, ki je drobila za njo z nakodranimi laski. On sam — lep možki z brki in visokim čelom. Pogledal sem ga in primerjal fotografijo z njegovim sedanjim videzom. Nisem ga mogel prepoznati. Sam sem bil izčrpan in blede v obraz, toda on je imel že čisto prsteno barvo in je komaj slišno govoril. Pogovarjal sem se z njim, kakor da se mi zdi njegovo upanje o vrnitvi k družini verjetno, spodbujal sem ga in tolažil. Sredi pogovora je omagal in zaspal.

Zvečer je pregledoval doktor izbe z bolniki. Pri sosedu se je ustavil dalj časa in majal z glavo. Z bolničarjem sta ga vzdignila, ker je tožil o neznoznih bolečinah v križu. Pod njim se je valjal na umazani in krvavi plahti kup majhnih belih črvov. Očistila sta mu ležišče in ga položila nazaj v slamo. Stokal je in težko, nadušno dihal. Ponoči je umrl. Shranil sem njegovo fotografijo.

V nekaj dneh sta umrla še dva težka ranjenca. Potem se je smrt spet ustavila. Večina ranjencev je imela rane na rokah in nogah. Tisti, ki so bili ranjeni v roke, so že kar po malem lezli okrog in obiskovali tovariše. Žicali so za tobak, če ga je kdo sploh kaj imel. Za tobak je bila resnično trda. Tudi hrane je bilo vedno manj. Vas je bila že izčrpana, obiskale so jo v dveh letih že skoraj vse slovenske brigade. Tisto zadnje, kar so kmetije še imeli, res niso mogli kar tako dati.

Pa kadar ni bilo matere pri hiši in si stisnil očetu ali dedku košček cigare v roko, je kar hitro je kaj priromalo iz kašče, samo, seveda — »Pst, mati ne smejo o tem nič vedeti!«

S cigaro, ki sem jo hranil kot nekakilec v ofenzivi v svoji torbi, je naša izba, v kateri je bilo šest ranjencev, dobro vozila in se reševala pred lakoto.

Otresli smo se vzdruža smrti, počasi smo lezli na bolje. Bili smo iz različnih brigad in tako smo izvedeli od doktorja, da se bomo spet selili v neko drugo vas, kjer bomo ustanovili pokretni bataljon ranjencev, ki bi bil zmogel ob sovražnikovem napadu tudi sam se braniti.

Poslovili smo se od Korinja, kmetje so nam posodili nekaj krav in volov. V kočah za gnoj smo se vozili in priganjali vole, da so tlačili gaz. Snega je bilo še zmeraj dovolj.

Kako stare in znane so take poti! Voli prhajo meglo in leno opletajo z repi, na vozovih ležijo ranjeni borci. Obvezani so in za silo odeti s plahetami. Tu in tam se kateremu posreči dokopati se do čika. Svečano ga žuli in hlastno požira dim vase. Trudni so in neprespani, njihove veke so težke in lepljive, rane skelijo in poti ni konca...

Kolikokrat so se tako vozili stari partizani iz tisoč devetsto enainštiridesetega, tisti tolikokrat prestreljeni, razkosani in smrti ubegli, a nikdar do kraja obupani borci.

O, meni je še kar dobro s tole bomo skoraj zacelejano rano v boku, še kar toplo mi je tu v košu, ki je nastlan z bukovim listjem.

Voz se pozibava v enoličnem ritmu in vsem se neusmiljeno dremlje. V daljavi žarijo medle luči. Privlekli smo se v Lopoto. Razkošatili smo se, kakor da bomo ostali tam za večne čase. In res smo ostali skoraj mesec dni v vasi, ki je bila podobna vsem suhokrajnskim.

Mesec dni počitka, to je za partizanske pojme že veliko, mesec dni miru, ko se bijejo brigade na položajih. Starim borcem je bilo hudo zdržati brez borbe, poležavati na slami in strmeti v strop.

Pa se nismo prav nič dolgočasili in zapravljali časa. Sestajali smo se in se politično izobraževali. Komisar Vivoda je znal prijetno predavati in vsi smo ga radi poslušali. Namestnik komandanta je vežbal ranjence, ki so že lahko hodili. Ganljiv je bil pogled na šepajoče in opotekajoče se partizane, ki so uprizarjali jurji na navideznega sovražnika na vežbališču pri kozolcu.

Santal sem od sobe do sobe in nabiral točke za miting. Filip Kalan, ki se je tedaj mudil z ženo v vasi, mi je posodil Kažuha. Tisti drobni zvezek sem potem nosil še vse leto v svoji torbi in mu ga kajpak nisem potlej nikdar več vrnil.

Večkrat so šle skozi Lopoto brigade, ki so bile namenjene na vse mogoče kraje in podvige. Stali smo ob poti in gledali borce, kako so korakali zdravi in čili mimo nas, ki so nam pravili pokretni bataljon ranjencev. Kako radi bi bili odvrgli vse te palice in bergle, s katerimi se podpiramo, in zapeli z njimi pesem slovenskih brigad...

Nekateri še ne čisto zdravi ranjenci niso vzdržali in so kljub zdravnikovi prepovedi pobegnili nazaj v svoje brigade.

Povpraševal sem mimosoče borce iz različnih brigad, če vedo, kje se mudi moja — Cankarjeva brigada. Nihče ni vedel točnega odgovora, vsi pa so trdili, da je nekje daleč in trenutno nedosegljiva.

Divizijski zdravnik Peter je odločil, da moram z bataljonom ranjencev na Hrvaško.

Nekega jasnega, mrzlega jutra, ko so bila vsa pota zaledenela, smo krenili ranjenci iz pokretnega bataljona na pot. Zdravniki, bolničarke, pet, šest vozov s težimi ranjenci in zadaj za kolono smo krevljali, se opotekali, padali, se dvigali in preklinjali zamrzlo pot lažji ranjenci, ki nam je bila pot na Hrvaško, kakor da bi prvič v življenju shodili...

Najprej smo mislili, da sploh ne bomo mogli hoditi z našimi ranjenimi nogami več kot uro, dve. Počivali smo vsakih dvajset korakov in nabirali moči.

Podpirale so nas bolničarke, tolažili so nas zdravniki in drseli smo trudno in boječe po ledeni poti. Telesa so se počasi privadila. Tu in tam smo se oprjemali vozov, kadar niso vozili navkreber, povedali smo si med pohodom kakšno veselo izbrigo, počivali smo s kolono in jedli tisto malo hrane, kar so jo premogli naši nahrbtniki in vozovi.

Dolg jasen dan je bil in pot se je vlekla v neskončnost. Potem se je zmračilo, hodili smo mimo požganih, porušenih in samotnih vasi. Počivali smo v njih, se grelji ob ognjih, ki smo jih napihali iz trohnečih, vlažnih in težko gorljivih tramov, stiskali smo se in se grelji drug ob drugem.

V teh hišah so nekoč živeli kmetje in obdelovali zemljo. Otroci so se podili okrog njih in pasli živino, pri vodnjaku so jo napajali. Zdaj so hiše mrtve in razrušene. Veter tuli skozi raztrgane stene in tramovi gnijejo v zemlji.

Dovolj je bilo počitka. Naprej, skozi burjo in metej! Odeli smo se s plahetami, skrili smo glave podnje, le z očmi sledimo korakom pred nami, ki se ugrezajo. Zapremo oči, sanjamo in klecemo v sneg. Zdaj je že poznna, temna noč. Zdi se nam, da smo v tujih, neznanih krajih, polnih groze. In vendar upamo, da nas bo ta neskončna in mučna pot pripeljala v življenje. Človek obupa včasih, kadar hodi in kleca po takšni obupno žalostni poti, kar zvrnil bi se v sneg in zaspal za vedno.

V nas se oglašajo spet tisti skrivni demon, ki nam je že v gozdovih Suhe krajine vlivlval strupa v duše. A ne boš, prijatelj: v daljavi se svetlikajo luči. Po dvanaestih urah divjega in mučnega marša prispe kolona pokretnih ranjencev v Koprivnik.

Odrasli in mladina: poslužujte se tega po okusu in kvaliteti priznanega proizvoda

POTROŠNIKI! Nosite konfekcijo

Oblačila

Ideal

IN ZADOVOLJNI
BOSTE

Nova Gorica

VOJKOVA ULICA 105

TELEFON UPRAVA: 20-72, POGON: 21-61, BRZOJAV:
»IDEAL« NOVA GORICA, ŽIRO RAČUN PRI NB GORICA 608-11-1-21

EP SUPERMARKET

L J U B L J A N A P A S A Ž A N A A J D O V Š Č I N I

NONSTOP 9-21

12.000 ARTIKLOV

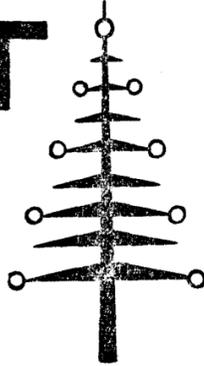
VSE PREHRAMBENO BLAGO

BLAGO ŠIROKE POTROŠNJE

RAZNOVRSTNO BLAGO NA POTROŠNIŠKI KREDIT

DARILA ZA ODRASLE

TRŽNICA V PASAŽI

PLUTAL

industrija plutovinastih izdelkov

LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 32

izdeluje

vse vrste plutovinastih, kronskih, alu- in drugih zamaškov za mineralno vodo, vino, likerje, pivo in brezalkoholne pijače, ter medicinsko industrijo. Dobavljamo tudi izolacijske plošče in žlebake za hladilnice.

Največja tovarna za izdelavo plute v državi.

POSLOVNIM PRIJATELJEM, DELOVNIM ORGANIZACIJAM IN POSAMEZNIKOM MNOGO DELOVNIH USPEHOV V 1965. LETU!

AVTOOBNOVA

podjetje za generalna in srednja popravila avtomobilov

MARIBOR – Mlinska cesta 13

Z OBRATOM ZA IZDELAVO AKUMULATORJEV NA TRŽAŠKI C. 16

Pogoj redni in varni vožnji je zanesljivo in kakovostno vzdrževanje vozil ● Generalna in srednja popravila avtomobilov opravimo hitro, zanesljivo in z jamstvom.

VSO SREČO IN VARNO VOŽNJO V 1965. LETU!

TOVARNA POHIŠTVA »MEBLO« NOVA GORICA

- POLEG SODOBNEGA POHIŠTVA, KAVČEV IN FOTELJEV IZDELUJEMO TUDI PRIZNANO VZMETNICO

JOGI

V RAZLIČNIH TIPIH IN DIMENZIJAH.

- POSEBNA OSNOVA, KI JE SESTAVLJENA IZ ŽIČNEGA JEDRA, NA KATERO SO PRITRJENA KOKOSOVA ALI »CRIN D'AFRIQUE« VLAKNA, DAJEJO SKUPNO S PLASTJO VOLNENE VATE VLOŽKU ELASTIČNOST, TOPLOTO, MEHKOST IN UDOBNOST.
- UPORABA SODOBNIH MATERIALOV IN SODOBNA IZDELAVA PA ZAGOTAVLJATA UGODEN IN UDOBEN POČITEK.
- VZMETNICA »JOGI« JE ZELO PRIMERNA ZA HOTELE, INTERNATE, VIKEND HIŠICE IN VSAKO SODOBNO STANOVANJE.
- PRIPOROČA SE KOLEKTIV »MEBLO«, TOVARNE POHIŠTVA IZ NOVE GORICE.

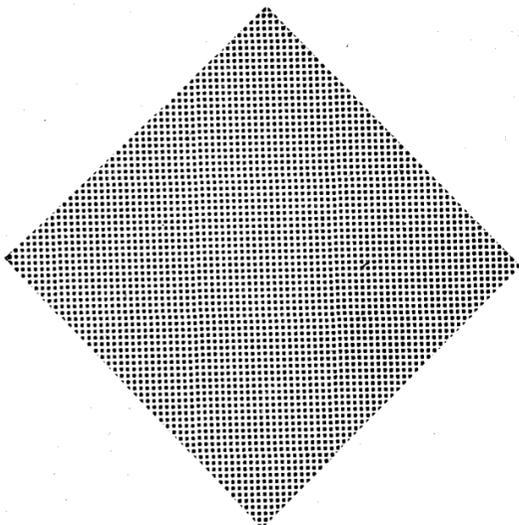
TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri in sivi barvi.

Vsem poslovnim prijateljem in delovnemu ljudstvu želimo napredek v 1965. letu!

GEOLOŠKI ZAVOD

Ljubljana

- opravlja znanstvene in raziskovalne naloge na področju geologije, geofizike in sorodnih ved,
- projektira in izvaja vrtna, rudarska, hidrogeološka, geotehnična in gruga raziskovalna in konsolidacijska dela ter
- konstruira in izdeluje strojno in drugo raziskovalno opremo

DELOVNEMU LJUDSTVU IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO
VSO SREČO V NOVEM LETU 1965!

Trgovsko podjetje »MERKUR« Ptuj, Murkova 2

in trgovine:

- POHIŠTVO — Trstenjakova,
- TEHNIKA — Lackova 5,
- VELEBLAGOVNICA — Murkova 1,
- ZVEZDA — manufaktura, konfekcija — Srbski trg 8

nudi cenjenim potrošnikom najrazličnejše blago v bogati izbiri in konkurenčnih cenah. Poslovnim prijateljem in cenjenim potrošnikom želimo vso srečo in zadovoljstvo v 1965. letu in se priporočamo za obisk.

Rudnik rjavega premoga

SENOVO

ŽELI
VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM
MNOGO DELOVNIH USPEHOV
V LETU 1965!

ADRIACOMMERCE, KOPER

IZVOZ — UVOZ JUGOSLAVIJA
KOPER, UL. JLA 25/a

Tel.: uprava 21-539 • rač. 21-057 • uvoz 21-057 • izvoz 21-050, 21-059 • Telex: ACKoper 035-11 — Telegr. ACKoper • Poštni predal 142 • Ziro račun NB 602-11-1-420

Predstavnštva:

- LJUBLJANA — Miklošičeva 4, tel. 20-413, telex: 03-174
- ZAGREB — Tkalčičeva 11, tel. 39-718, telex: 02-281
- BEOGRAD — Balkanska 27, tel. 27-331, telex: 01-822
- SKOPJE — Tiranska Kula 2/V/18, tel. 31-066

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO MNOGO USPEHOV V 1965. LETU!

Tovarna volnenih odev ŠKOFJA VAS

- IZDELUJE VSE VRSTE VOLNENIH ODEV

DELOVNIM MNOŽICAM IN KOLEKTIVOM PRISRČNO NOVO LETO

TEHNOSTROJ

INDUSTRIJA PRIKOLIC, KOVINSKIH IZDELKOV IN REMONT VOZIL

LJUTOMER

- Proizvodnja kmetijskih
- in avtomobilskih prikolic,
- kovinskih plastificiranih izdelkov
- in remont vozil

ŽELIMO USPEŠNO GOSPODARSKO USTVARJANJE
IN SE PRIPOROČAMO ZA NAROČILA

Protesti proti zastaranju vojnih zločinov

POZIV ZZZB NOV JUGOSLAVIJE

V skladu s sklepi nedavne seje predsedstva zveznega odbora Zveze združenih borcev NOV Jugoslavije, na kateri so razpravljali o vprašanju zastaranja roka za pregon nacističnih vojnih zločinov in zveza z izjavo vlade ZR Nemčije, da bo letos 8. maja ustavila nadaljnji pregon in kaznovanje vojnih zločinov, se je generalni sekretar ZZZB Ivan Božičević pisмено obrnil na Svetovno federacijo bivših borcev (FMAC) in prosil, naj nujno kaj ukrene, da bi vlada ZR Nemčije spremenila ta sklep.

Pismo govori o političnih, moralnih in pravnih vidikih tega problema in poudarja njegov mednarodni značaj, torej tudi mednarodne obveznosti vlade ZR Nemčije, da preganja nacistične vojne zločince. V Božičevićevem pismu je med drugim rečeno, da pregon vojnih zločinov in torej tudi zastaranje roka zanj, ni in tudi ne more biti samo notranja zadeva ZR Nemčije. Ne gre namreč za zločine, storjene v Nemčiji in nad njenimi državljani, marveč za strašne zločine, storjene v drugih deželah in nad drugimi narodi.

KAJ PRAVILO V ZSSR
Komentarji sovjetskega tiska in radia so soglasno obsodili sklep bonnske vlade o zastaranju roka preganjanja nacističnih zločinov.

V enem od komentarjev radia Moskve je rečeno, da ta sklep bonnske vlade ni nepriljubljen. Da bi pripravili teren za svoje trditve, da je večina nacističnih zločinov ključna na odgovornost, so v ZR Nemčiji konec leta 1963 začeli z burno pravniško aktivnostjo. Že leto dni traja proces v Frankfurtu ob Maini proti hitlerjevskim rabljem, ki so mučili in ubijali internirance v Osveticu. V Düsseldorfu sodijo skupini esesovskih morilcev iz taborišča Treblinka. Rabljem iz Sachsenhausena sodijo v Kölnu. Podobni procesi so bili tudi v Hessenu in Hannoveru.

V komentarju je dalje rečeno, da so sedanje procese v ZR Nemčiji organizirali, da bi oblasti imele formalno pravico trditve, kako pravilno je, da poznajo vse ali skoro vse hitlerjevce. Taka prevara — bi lahko lepo izgledala na gledališkem odru, ne pa na politični sceni. Nepodbitni dokazi potrjujejo, kako lažne so trditve Bonna, da so vsi zločinci že kaznovani.

DEKLARACIJA ZVEZE PROTIFASISTIČNIH BORCEV CSSR

Centralni komite protifasističnih borcev Českoslovaške je k nameri bonnske vlade glede navedenih zastaranja nacističnih zločinov objavil posebno deklaracijo. V njej izraža svojo globoko zaskrbljenost zaradi tega, ker vlada ZR Nemčije kljub protestom svetovne javnosti ne namerava izločiti od zastaranja težke vojne zločine in zločine proti človečnosti, ki so jih zločinci v službi Hitlerjevega režima povzročili proti milijonom ljudi v okupirani Evropi in proti sto tisočim českoslovaških državljanov.

V deklaraciji je dalje rečeno, da je Zveza protifasističnih borcev Českoslovaške dostavila pristojnim oblastem v ZR Nemčiji seznam 5.500 oseb, ki so služile v nacističnem aparatu in ki so v svoji delovni dejavnosti delovale na področju CSSR.

IZRAELSKO ZDRUŽENJE BIVŠIH VOJNIH INVALIDOV BORCEV PROTI NAČIZMU

Svet izraelskega združenja vojnih invalidov, borcev proti nacizmu, ki je dan FMAC, je v decembru lani imel poseben sestanek v zvezi z zastaranjem vojnih zločinov. Po tem sestanku je to združenje poslalo poseben poziv vsem organizacijam borcev proti nacizmu in organizacijam bivših vojnih invalidov.

V apelu poziva vse te organizacije na nadaljnjo borbo za spremembo sklepa bonnske vlade glede ustavitve preganjanja vojnih zločinov. Ugotavljajo tudi, da so mnoge vlade deželi, ki so se borile proti nacizmu, ukinile rok zastaranja, medtem ko se vlada ZR Nemčije ne čuti dolžna storiti isto.

V pozivu ugotavljajo tudi potrebo sklicanja posebnega sestanka vseh organizacij bivših borcev in žrtvev nacizma, da bi skupno sklepali o najučinkovitejših skupnih akcijah za spremembo sklepa vlade ZR Nemčije.

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

GENERALNA SKUPŠČINA UFAC

Pred kratkim je bila v Parizu skupščina Zveze bivših borcev Francije (UFAC).

V svojem pozdravnem govoru je predsednik UFAC Paul Maneta med ostalih govoril tudi o sodelovanju in o silih v različnih nacionalnih združenjih borcev, pri čemer je postavil na prvo mesto sodelovanje z Zvezo združenih borcev NOV Jugoslavije.

Posebno mesto je v svojem govoru posvetil problemu univerzalnosti v Svetovni federaciji bivših borcev in naglašal, da se je FMAC v zadnjem času res aktivno prizadevala, da bi dobila univerzalni značaj s tem, da bi se vanjo včlanila prav vsa združenja bivših borcev z vsega sveta. Ker bo prihodnje leto 20-letnica konca druge svetovne vojne in 15-letnica ustanovitve FMAC, bi bilo po mnenju Paula Maneta to leto najprimernejše, da bi sprejeli v članstvo vse organizacije borcev, ki doslej še niso bile včlanjene.

Na skupščini so sprejeli tudi več resolucij, ki obravnavajo delo in nalogo FMAC v prihodnjem obdobju. Skupščina UFAC je za predsednika ponovno izvolila Paula Maneta, ki že več let opravlja to dolžnost.

SKUPŠČINA ZZZB NOV SRBIJE

V Beogradu je bila konec decembra druga skupščina ZZZB NOV Srbije. V poročilu in referatu je bilo naglašeno, da je organizacija med obema skupščinama reševala številne in pomembne naloge in dosegla tudi vidne uspehe.

Pri tem gre za reševanje stanovanjskih zadev, za izboljšanje položaja upokojenecv po novem zakonu o pokojninskem zavarovanju, za uspešno reševanje zadev borcev po občinah itd.

V referatu je bila jasno prikazana smer našega nadaljnjega razvoja graditve socializma, kot jo je začrtal osmi kongres ZKT. Še posebej pa je v referatu naglašeno, da morajo organizacije borcev posvečati vso pozornost upokojenim borcem, ki naj ostanejo še nadalje vključeni v družbeno politično aktivnost. Ta aktivnost je sicer v glavnem odvisna od vsakega posameznika samega, a v še večji meri od aktivnosti družbeno političnih organizacij.

V referatu o prihodnjih nalogah je med drugim ugotovljeno, da so v letih 1960 do 1964 rešili 5228 stanovanjskih zadev udeležencev NOV. Toda v prihodnje bo treba rešiti še zelo veliko stanovanjskih zadev bivših borcev.

RAZPIS pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«

za leto 1965

Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« za leto 1965 razpisuje v okviru proslav 20-letnice osvoboditve mesta Ljubljane manifestativno-tekmovalno prireditev:

»Po poteh partizanske Ljubljane«

Program prireditve

1. Manifestativni pohod za moške, ženske in mešane ekipe osnovnih šol;
2. manifestativni pohod za moške, ženske in mešane ekipe na 15 km dolgi progi;
3. tekmovalni pohod za moške ekipe na 25 km dolgi progi;
4. tekmovalni pohod za ženske ekipe na 10 km dolgi progi;
5. štafeta 3 × 5000 m za moške mešine, občinske in krajevne reprezentance;
6. štafeta 5 × 1000 m za moške ekipe srednjih in strokovnih šol;
7. štafeta 3 × 1000 m za ženske mešine, občinske in krajevne reprezentance;
8. mali maraton na 25 km dolgi progi.

Datum prireditve

Manifestativni pohod za moške, ženske in mešane ekipe osnovnih šol bo dne 27. aprila 1965, vse ostale discipline pa dne 9. maja 1965.

Pravica udeležbe

Pravico udeležbe v posameznih disciplinah imajo:

1. v manifestativnem pohodu za moške, ženske in mešane ekipe osnovnih šol; osnovne šole z območja mesta Ljubljane. Sodelujočim ekipam se ne meri čas, porabljen za hojo;
2. v manifestativnem pohodu za moške, ženske in mešane ekipe na 15 km dolgi progi: osnovne organizacije družbenih, političnih in strokovnih organizacij, šole, delovne organizacije, odredi predvojske vzgoje, enote Jugoslovanske ljudske armade in Ljudske milice ter vabljene delegacije jugoslovanskih in inozemskih mest, ki jih povabi Mestni svet Ljubljane (v nadaljnjem besedilu: organizacije). Sodelujočim organizacijam se ne meri čas, porabljen za hojo;
3. v tekmovalnem pohodu za moške ekipe: organizacije s tekmovalci, rojenimi leta 1946 in prej;
4. v tekmovalnem pohodu za ženske ekipe: organizacije s tekmovalkami, rojenimi leta 1947 in prej;
5. v štafeti 3 × 5000 m: moške mešine, občinske in krajevne reprezentance, ki jih prijavijo občinske zveze za telesno kulturo s tekmovalci, rojenimi leta 1945 in prej;
6. v štafeti 5 × 1000 m: moške ekipe srednjih in strokovnih šol, ki jih prijavijo vodstva zavodov s tekmovalci iz vrst rednih dijakov, rojenih leta 1949 in prej;
7. v štafeti 3 × 1000 m: ženske mešine, občinske in krajevne reprezentance, ki jih prijavijo občinske zveze za telesno kulturo s tekmovalkami, rojenimi leta 1947 in prej;
8. v malem maratону tekmovalci, ki jih prijavijo osnovne telesnokulturne organizacije, in vabljene tekmovalci iz inozemstva.

Tekmovalni pogoji

Tekmovanje v manifestativnih in tekmovalnih pohodih je ekipno. Ekipo sestavlja 5 tekmovalcev oziroma tekmovalk, ki morajo priprijeti v cilj istočasno, sicer se plasma in rezultat oziroma uspešen zaključek tekmovalca ne upošteva.

Za vse tekmovalce in tekmovalke, prijavljene za tekmovalne pohode, štafete in mali maraton je potrebno zdravniško potrdilo o pregledu, ki mora biti priloženo prijavi. Za udeležence tekmovalca v manifestativnih pohodih ni potrebno zdravniško potrdilo. Zdravniško potrdilo za tekmovalce in tekmovalke, prijavljene za tekmovalne pohode in štafete, lahko izdajajo vse vojne, obratne in šolske ambulante ter ambulante zdravstvenih domov. Zdravniška potrdila za udeležence v malem maratону lahko izdajajo izključno športne ambulante.

Iz zdravniških potrdil mora biti razvidno, da so tekmovalci oziroma tekmovalke sposobni za tekmovanje v prijavljeni disciplini. Zdravstveno osebo na progi, ki ga postavi organizator, ima pravico preprečiti nadaljevanje tekmovalca vsem udeležencem manifestativnega in tekmovalnega pohoda, če sodi, da bi nadaljevanje tekmovalca škodilo zdravju tekmovalca oziroma tekmovalke.

Proge za manifestativni in tekmovalni pohod potekajo po kolo-vozih, poljskih poteh in cestah, proge za štafete ter proga za mali maraton pa po cestah.

Tekmovalna komisija bo objavila opis prog z navedbo višinskih razlik, za mali maraton pa še načrt proge najkasneje do 28. februarja 1965.

Tekmovalna komisija si v primeru izredno slabega vremena pridržuje pravico do spremembe posameznih delov prog za manifestativni in tekmovalni pohod še tik pred samim tekmovalcem s tem, da bo vse udeležence tekmovalca vidno opozorila na nastale spremembe.

Vse tekmovalne proge bodo vidno označene. Ura pričetka tekmovalca za posamezno disciplino bo objavljena najkasneje do 1. aprila 1965.

Prijave

Prijave, ki morajo vsebovati priimek, ime in letnico rojstva tekmovalcev in tekmovalk, se pošiljajo na naslov: Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«, Ljubljana, Komenskega ulica 7. Prijavitelji morajo v primeru, da prijavijo več ekip oziroma reprezentance, prijaviti vsako ekipo oziroma reprezentanco s posebno prijavo, razen tekmovalcev za mali maraton, ki jih prijavijo na eni prijavi.

Rok prijav za posamezno disciplino je naslednji:

1. za manifestativni pohod za moške, ženske in mešane ekipe osnovnih šol ni prijavi, ker bo organizator v sodelovanju z vodstvi osnovnih šol izvedel tekmovalce brez predhodnih pisemnih prijav;
2. za manifestativni pohod za moške, ženske in mešane ekipe na 15 km dolgi progi: 30. april 1965;
3. za tekmovalni pohod za moške, ženske ekipe, za štafete 3 × 5000, 5 × 1000 m in 3 × 1000 m, ter za mali maraton: 25. april 1965.

Dokaz za pravočasno odpremo prijave za tekmovalne discipline pod 3) je datum poštnega pečata.

Nagrade

Zmagovalne ekipe v obeh kategorijah tekmovalnega pohoda, prvoplasirane ekipe Združenja borcev NOV v obeh kategorijah tekmovalnega pohoda, zmagovalne ekipe v štafetah in zmagovalec v malem maratonu prejmejo naslov: Zmagovalec pohoda »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE« za leto 1965 ter plaketo zmagovalca v trajno last.

Člani prvoplasiranih ekip v tekmovalnem pohodu, člani prvoplasiranih ekip v zmagovalec v malem maratonu prejmejo zlato, člani drugoplasiranih ekip in štafet ter drugoplasirani tekmovalci v malem maratonu prejmejo srebrne in člani tretjeplasiranih ekip in štafet ter tretjeplasirani tekmovalci v malem maratonu bronaste plakete.

Vsi udeleženci prireditve prejmejo spominsko značko pohoda »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«. Nagrade lahko razpišejo tudi druge zainteresirane organizacije.

Pritožbe

Pritožbe vlagajo vodje ekip, štafet in tekmovalcev za mali maraton pisмено pritožbeni komisiji. Čas in kraj zasedanja pritožbene komisije bo objavljen v navodilih udeležencem tekmovalca.

Objava rezultatov

Slovesen zaključek prireditve bo dne 9. maja 1965. Ura in kraj bosta določena kasneje in objavljena v navodilih udeležencem tekmovalca.

Stroški tekmovalca

Stroške udeležbe nosijo tekmovalci oziroma njihovi prijavitelji, stroške organizacije prireditve pa Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«.

Organizacije, ki potrebujejo za svoje tekmovalce oziroma tekmovalke prenočišče na predvečer prireditve, morajo svoje potrebe po prenočiščih javiti hkrati s prijavo.

Informacije

Vsa pojasnila v zvezi z razpisom in organizacijo tekmovalca daje pisarna Odbora za organizacijo pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, Ljubljana, Komenskega 7 (ZZB NOV Okraja Ljubljana, soba 39).

Pravila

Za tekmovalce v manifestativnem in tekmovalnem pohodu veljajo tekmovalna pravila pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, za tekmovalce v štafetah in malem maratonu pa tekmovalna pravila Mednarodne atletske zveze (IAAF).

Tolmačenje razpisa

Razpis tolmači tekmovalna komisija Odbora za organizacijo pohoda »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«.

Odbor za pohod
»PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«

GOSTINSKO PODJETJE

hotel TRIGLAV, Koper, JLA 3

- HOTEL
- RESTAVRACIJA
- BAR — HOTEL in
- RESTAVRACIJA v Zuesterni

se priporoča cenjenim gostom z izbranimi jedili in pijačami, s solidno postrežbo in prijetno glasbo.

Konfekcija »VEZENINA« Maribor

- nudi svojim potrošnikom bogato izbiro bluzic, jutranjk, otroških izdelkov, vseh vrst praporjev, zastav in emblemov. Vsi naši oblačilni artikli so izdelani po preizkušenih in funkcionalnih krojih ter so znani po prvovrstni izdelavi iz materialov, ki so apretirani proti mečkanju.

ŽELIMO VAM MNOGO POSLOVNIH USPEHOV V LETU 1965!
IN VAS TOVARIŠKO POZDRAVLJAMO!

Zavod za zaposlovanje delavcev

MARIBOR

ČESTITA IN ŽELI VSEM DELOVNIM ORGANIZACIJAM,
POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM NAPREDEK,
SREČO IN ZADOVOLJSTVO V LETU 1965!

»Jelovica«

lesna industrija

Škofja Loka • Slovenija

Telegram »JELOVICA«
telefoni 362, 336, 353, 285

Proizvajamo:

- MONTAŽNE HIŠE
- VRATA — OKNA
- FURNIR
- GRADBENE PLOŠČE JUGOLIT

POSLOVNIM PARTNERJEM IN DELOVNEMU ČLOVEKU ŽELIMO
OSEBNO SREČO IN NAPREDEK V LETU 1965!

Kje je zver, ki se imenuje Bormann?

Sklep vlade ZR Nemčije, da ne bodo več preganjali nacističnih vojni zločincev, je po vsem svetu povzročil ogorčeno vznemirjenost. Znano je namreč, da se še nesheto nacističnih zločincev svobodno sprehaja po Zahodni Nemčiji, Španiji in Južni Ameriki, da se skrivajo pod tujimi imeni. Eden takih je tudi »Hitlerjeva desna roka« Martin Bormann. Naj se po nemškem pravosodju taki množični morilci zares izognejo pravični kazni in zaslužnemu plačilu?

Bormann v Ameriki: v Argentini, Braziliji in na koncu spet v Čilu.

Bormann v Afriki: v Alžiru, Siriji in nato spet v Egiptu. Bormann v Rimu. Nihče od Hitlerjevih paladinov ni v fantaziji dvomljivih prič od leta 1945 prepotoval toliko dežel kot bivši šef nacistične državne pisarne in nacistični državni vodja Martin Bormann.

Mnogi so ga videli: Španec Angel Alcazar de Valesco v Ekvadorju, Nemec Eberhard Stern v italijanskem samostanu San Antonio, Argentinec Mayr L. Gleizer v Andih in Jugoslovanka Teržija Skringer v Sao Paolu, kjer se je »namestnik firerja« baje s pobegom iz avtobusa rešil, da ga niso spoznali.

Kot bajeslovna morska kača v škotskem jezeru Loch Ness straši Hitlerjev najvišji uradnik v rednih presledkih še in še v glavnih napisih svetovnega tiska. Ni jih malo, ki menijo, da si je ta čokati človek s široko glavo in debelim tilnikom poiskal zatočišče v pragozdu ob reki Amazonas ali v samostanu v Tibetu.

Kaj je pri vsem tem resnica in kaj je novega o primeru »931 Gs 4388/61«, za katerim se skriva sodni postopek proti Bormannu?

Najprej o njegovi vlogi pred letom 1945:

Ta v letu 1900 rojena kasnejša senca Adolfa Hitlerja izhaja iz podobnih majhnih razmer kot sam firer: njegov oče je pri vojakih igral trobento ter je umrl kot ugleden višji poštni referent.

On pa se je v prvi svetovni vojni učil pri topništvu — zadnji čin topničar — nato pa je delal v poljedelstvu.

Gojenec s srednje izobrazbo je kmalu »spoznal«, da je svetovna vojna izbruhnila večinoma po krivdi Židov. Ze leta 1920 je stopil v »Zvezo proti napuhu židovstva«, nato pa se je pridružil tistim desničarskim ekstremističnim »Mladim Nemcem«, ki jih je vodja »svobodnih oddelkov« Gerhard Rossbach (danes zavarovalni trgovec in milijonar v Hamburgu) vzgojil za rušilce weimarske države.

Rosbachova podružnica v Mecklenburgu, v kateri je Bormann služil, je po nekem popivanju v maju 1922 sklenila. umoriti nekega Kadowa, o katerem so menili, da je izdal nacionalista Schlageterja, ki so ga Francozi ubili.

Kadova so pristižali Rosbacha pod vodstvom kasnejšega poveljnika koncentracijskega taborišča v Auschwitzu Hössa usmrtili. Državno sodišče je Hössa obsodilo na deset let prisilnega dela, gojenec Bormann pa je dobil samo leto dni ječe.

Toda ta kazen se mu je obrestovala; kasneje je firer odlikoval Bormanna z »medaljo krvi«.

V nacistično stranko je Bormann, ki je med tem postal inšpektor na posestvu gospoda Teuerfelda v Herzbergu pri Parchimu v Mecklenburgu, formalno »stopil« šele 1927. leta. Moral se je zadovoljiti s partijsko številko 60508.

S tako številko se Bormann ni mogel pohvaliti. Temelj za svojo kariero je položil šele takrat, ko se je poročil. Njegova nevesta je bila Gerda Buch in je bila hčerka majorja Walterja Bucha, ki je bil že od začetka član nacistične stranke. Walter Buch je bil že leta 1923 SA-vodja v Frankenu, leta 1928 nacistični poslanec in končno najvišji strankin sodnik nacistov. Deta, ki jo je gospa Gerda prinesla svojemu možu, je bila v prvi vrsti zajeten obrok nacistične miselnosti, s katero je Buch nahranil svojo hčerko. Iz ustrežljivosti, ne do Bormanna, temveč do njegovega tasta Bucha je šel Hitler za poročno pričjo. Poroko hčerke takrat še slovitega Bucha z Martinom Bormannom, soudeležencem pri umoru Kadowa, je elita nacistične stranke proslavila kot pomemben dogodek. Od te bleščeče proslave je imel koristiti tudi Bormann.

Komaj je preteklo leto po poroki, so zaupali v gospodarstvu izkušnemu upravniku posestva pomožno blagajno nacional-socialistične delavske stranke Nemčije. Tri leta je Bormann vodil blagajno, ki v začetku ni bila ravno bogata. Pri tem si je s spretnimi delitvami denarja iz te blagajne pridobil že takrat precejšnje število prijateljev.

Položaj blagajnika se je hitro spremenil, ko je Hitler prevzel oblast: nemška industrija se je izkazala velikodušno proti novim gospodarjem, katerih finančno stanje ni bilo ravno rožnato. Tako so dokaj visoke vsote tako imenovanega »darila Hitlerju«, za katerega je dal pobudo Krupp, šle skozi Bormannove roke.

Nujna posledica tega pa je bila, da je upravnik te zlate jame dobil tudi v stranki večji čin: že leta 1933 je Bormann postal šef štaba pri namestniku firerja. Ta položaj je bil za Bormanna neprecenljive važnosti.

Krenovi iz Drganjih sel

Spominjam se nekega pomladanskega dne leta 1943, ko me je moj predhodnik v topliškem podokrožju, Marjan Rajšter iz Sostanja, uvajal v moje novo funkcijo sekretarja podokrožnega komiteja SKOJ. Takrat mi je rekel: »Najprej se bova ogledala na Drganjih selah pri Krenovih. Tam se bomo zmenili vse drugo...«

Cez Drganja sela je takrat vodila partizanska pot iz Roga in Bele krajine v obsežno območje med takratno nemško mejo in železnico Novo mesto-Ljubljana. Tri podokrožja novomeskega okrožja so bila tam: šmarješko, trebanjsko in čateško. Zveza Bele krajine s temi kraji, ki je vodila čez Gorjance, mimo Sentjerneja čez Krko in dalje proti zahtudi je bila hudo nevarna zaradi močnih begardističnih postojank v dolini spodnje Krke. Podobno je bilo z zvezami čez Suho krajino in mimo Zužemberka, Dobrnjica in Dobrave. Samo med Stražo in Novim mestom, mimo Prečne in dalje čez Kamence na Trebeljno, včasih pa še naprej čez Savo na Stajerskem, je bila prosta pot za partizanske kurirje in patrolje.

Drganjci so bili vsi partizani, izdajalca ni bilo med njimi, toda Krenova hiša je nedvomno največja in najdaljša. Tam so se po številnih partizanskih opravih ustavljale patrolje, enote, take ali drugačne skupine, posamezniki. Vsa je tam našel ali zvedel tisto, kar ga je zanimalo. Na stotine ljudi je vedelo za Krenovo hišo in Drganja sela, zanjo so vedeli partizani in civilisti, toda izdajstva ni bilo. Čeprav so bili in Italijani večkrat povpraševali po Krenu, kadar so vdrli na osvojenem ozemlju.

Važnost Drganjih sel kot partizanskega oporišča si bomo še lažje predstavljali, če se spomnimo, da so bile na Rogu bolnišnice, glavni štab, izvršni odbor OF, CK KPS, torej objekti, ki so sovražnika zanimali bolj kot vse drugo. Vsi napadi na Rog so se leta 1943 začeli pri Straži. Sovražne čete so prišle iz Novega mesta po železnici ali cestni, se zbrale v Straži, prekoračile Krko po mostu in se razvile v napad v Vavji vasi. Prva vas, ki so jo na tej poti srečale, so bila Drganja sela.

Glavni štab je zato posvetil temu ozemlju posebno pozornost. Številni obveščevalci, ki so se ukvarjali z opazovanjem sovražnih premikov na tem ključnem ozemlju, so imeli stalno oporišče pri Krenu. Tja so prihajali mladinci

iz Vavte vasi in Straže, ki so največ vedeli o sovražnikovih namerah.

Spominjam se, kako je bilo prvič pri Krenu. Lep sadovnjak, partizanska patrolja je ležala v senč, okoli hiše so se podili otroci, ki jih je bilo pri Krenu kar šest. Na klopi pred hišo je sedel

Kristina in Franc Kren ob moževl sedemdesetletnici spomladi 1964

bledolčen dolgin v partizanski uniformi. Ko sem ga ogovoril, mi je odgovoril v poljočem stajerskem narečju. Zvedel sem, da mu je ime Radko in da ga pri Krenu zdravijo, ker ima rano na želodcu, Obenem pa se ukvarja z obveščevalno službo.

Zdaj, po enaindvajsetih letih, vem, da je bil ta partizan Radko Vute iz Radehove pri Lenartu v Slovenskih gorah, po poklicu avtomehaničnik. Bil je eden tistih, ki so zelo zgodaj odšli k partizanom, toda napori in hredna prehrana so mu uničili zdravje.

»Kot sina sem ga negovala, ko je prišel komaj živ iz brigade«, pripoveduje o Radku Krenova mama. »Kuhala sem mu čisto, jedel je samo mleko in kruh. Po nekaj mesecih je bil že skoraj zdrav. Odšel je iz naše hiše proti Ljubljani in padel dva dni za tem na Lobčku pri Grosuplem. Opravil je zelo važno in odgovorno nalogo. Preden je šel, je rekel, da se najbrž ne bo vrnil...« Solza se ji utrne ob spominu nanj.

Spominjam se, kako sem neke noči, ko sem šel iz Mraševega proti Drganjih selam, zašel v ljubljenskih hostah. Nazadnje, ko sem izgubil upanje, da bom kakorkoli prišel iz začaranega kroga nepredvidne teme in popolnoma enakih dreves, sem sklenil iti na vrh

Ljubna. Vzpental sem se dobri dve uri in pazil, da sem šel vedno samo navkreber. Na vrhu sem ugotovil po vencu luči ob žičnih ovirah, kje je Straža in kje so Drganja sela. V vas sem prišel okoli dveh zjutraj, potkal pri Krenovih in mati mi je odprla. Mož je spal z Radkom v bunkerju, mene pa so dali spat na skrinjo. Preden se je zdanilo, me je Krenova zbudila. Sam sem vedel, da Italijani in beli največkrat pridejo iz postojank zgodaj zjutraj, zato sem stopil v hosto. Čez deset minut so bili v vasi že Italijani.

Zdaj, po vojni, so tudi za silo napravili v vavti omare. To so sledovi krogel. Se eno omaro imamo, ki je vsa preluknjana. To je spomin na 2. november 1944.

Tistega dne je bil njen Franc Kren domaj s sobi. S Fondatom Grandetom sta pravkar urejala neko zadevo okoli nabave in transporta hrane za bolnišnico, ko so kot duhovni obstopili hišo domobranec. Kren je kljub letom skočil skozi okno, Grande pa se je obočeval. Začelo je pokati, skozi okno so letele svetilčke. Vsa stekla so pobile, preluknjale omare in stene, peč se je začela kaditi. Tam se je kuhalo kosilo za skupino borcev VDV brigade. Lonci so se razbili, v sobi je plaval oblak dima, sopare in apnenega prahu.

Potem so ušli Grandeta, ga začeli pretepati in spraševati, kje je Kren. Drugi so vdrli na podstrežje in začeli krasti orehe. Grandeta so odpeljali in ga spotoma blizu Srebrnič ustrelili. Po tem dogodku je Kren odšel na kotičnik in postal tudi sam borec, partijski sekretar komande.

Zdaj je Kren krepak sedemdesetletnik, udeleženec se kot lovec. Vsa leta po vojni je opravljal vrsto funkcij. Ze leta 1938 so začeli zahajati k njemu komunisti iz bližnjih Toplic. Imeli so sestanke v njegovi zidnici. Leta 1941 so imeli tam tudi ustanovni sestanek OF. Leta 1938 so ga prvič obiskali orožniki in napravili pri njem brezuspšno preskavo, ker je imel tiste »prave« knjige varno skrite v skednju pod streho. Aprila 1943 ga je tovariš Avbelj v Občicah sprejel v Partijo.

Kren je eden izmed tistih »srečnežev«, ki se je bojeval štiri leta v prvi svetovni vojni. Kot dvajsetletnega mladca, ki bi moral usodnega leta 1914, tudi če ne bi bilo vojne, k vojakom, so ga vpoklicali med prvimi. Zadržal dni pred razsolom so ga ujeli Italijani in je preživel še 18 mesecev v vojnem ujetništvu. Sedela so leta zarabala in kmetiji in dela po gozdovih, kjer je tesaril in drvaril. Tako se mu je nabralo kar 43 let delovne dobe. Med NOB je bil zadnje pred vstopom v vojsko član okrožne gospodarske komisije. Sodelovala pa je vsa družina od najstarejše hčerke Hede, ki je bila partizanka, do najmlajše, ki je tekala v srajčki po vasi.

POIZVEDBA

Tovariš Rado Mlakar, Zepovci 2, Apači, nam je poslal pismo, v katerem prosil za naslove tovarišev na sliki. V sredini stoji on, imena ostalih tovarišev so: Alojz Fudersek, Martin Rinz, Filip Roč in Franc Ječkolnik. Tovariš Mlakar je napisal, da je bil ujet 15. aprila 1941 kot jugoslovanski vojak. Poslali so ga v nemško ujetništvo v Grauswald. V ujetništvu je bil do 15. aprila 1943, ko je pobegnil in se pridružil Vojkovi brigadi. Ker še nima urejene delovne dobe, prosil tovariše, s katerimi se je slikal v Grauswaldu, naj mu sporočijo svoje naslove.

Trgovsko podjetje »GORIČANKA« * Salovci

ŽELI CENJENIM ODJEMALCEM IN POSLOVNIM PARTNERJEM KAR NAJVEČ USPEHA V LETU 1965.

ZAVOD ZA ZAPOSLVANJE DELAVCEV * GRNOMELJ

ŽELI MNOGO DELOVNIH USPEHOV IN NAPREDKA V LETU 1965 DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM

S kljuke in klina

RIŠE: TON
PIŠE: BON
MARKO
IZ
MEDVEDJE
GORICE

49. V kratkem času se je pred Kajzarjevo bajto zbral ves zaselek. Ljudje so z zanimanjem opazovali pisani plen. Jaka je najprej določil stražo, komisar pa je začel prazniti malhe, ki so bile nabasane z raznovrstno kramo. Bilo je kakor na dražbi: »Čigavo je to?« — Lastniki so z veseljem prevzemali ure, prstane in druge dragocene predmete, perutnino pa so zlagali na kup pred bajto. Kaj storiti z njo, so bili vsi ene misli in ni bilo treba reči besede. Kajzarica je že pripravila lonce in ponvice, da si bodo iz perutnine skuhal skupno okusno večerjo. Kmalu je zadišalo po pečenki. »Dober tek!« so si rekli s smehom, »vsaj enkrat se bomo najdeli namesto fašistov.«

50. »Največji kos pečenke Marku!« je povzdignil glas komisar Hraš. »Njegova zasluga je, da smo rešili Kajzarja, Bavha ter da jemo namesto fašistov pečenko. Glejte, mi smo se ukvarjali z novim taboriščem, on pa je prihitel in nas opozoril na to izredno priložnost...« — Vsi so se z občudovanjem zadržali v Marka, Kajzarica pa je prihitela z največjim bedrcem in mu ga ponudila. Dečko je bil skoraj malce v zadregi od hvale in priznanja. — »Na, le jej in bodi vselej tak fant! Na, le jej!« mu je Kajzarica dejala s toplo materinsko besedo. Jedel je; bilo ga je samo zdravje in smeh.

51. Po večerji, ko so se tovariši že odpravljali na pot, je bil Kajzar kakor na trnju. Mencial je in mencial, z besedo pa zlepa ni mogel na dan. Naposled je pockal Jaka za rokav ter ga povabil malce v stran. »Glej, Jaka, nocoj se je zame srečno izteklo, toda kaj lahko pride, tega ne vemo,« mu je pripovedoval s pritišano besedo. »Nič več ne bi rad prišel fašistom v pesti, tudi Bavha jim ne privoščim, zato želim z Bavhom z vami...« Jaka sprva ni vedel, kaj naj reče, nato je prikihal. Kmalu nato se je četi pridružil nov partizan. »Kot kuhar vam ne bom delal sramote,« je dejal Kajzar, ko se je poslavljaj od žene in domačih. »In če bo treba... Nekoč sem bil dober vojak in odličen strelec...«

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

● Sahara nekdanj ni bila puščava. V času med 6000 in 2500 leti pred našim štetjem je bilo saharško podnebje mnogo vlažnejše. Tedaj je bila njena površina porasčena večidel s sredozemskim rastlinstvom. Pozneje se je njeno podnebje čedalje bolj osuševalo, kakšnih 500 let pred našim štetjem se je Sahara začela spreminjati v puščavo. Zaradi čedalje bolj suhega podnebja se puščava še danes širi, zlasti na jugu.

● Idealne čistoče ni. Dr. Etel Macnell iz ZDA zatrjuje, da ni mogoče ne s pranjem, milom ali detergentom popolnoma odstraniti bakterij in mikrobov, ki so na perilu ali na človeškem telesu. To pomeni, da so vsi naši napori za vzdrževanje čistoče z navadnimi sredstvi kronani le z relativnim uspehom.

● Atomska baterija za žepne svetilke, ki so jo že pred več meseci začeli prodajati v ZDA, je podobna paličici iz keramičnega materiala. Izdelana je iz stroncijevga titanita. Paličica vsebuje na enem koncu stroncij 90, izotop, katerega razpadanje ustvarja toploto, ki se, po zaslugi termoelektričnega efekta, spreminja v električni tok. Jakost baterije je precēj manjša od volta, zadovoljuje pa za napajanje žarnice v žepni svetilki. Rok trajanja te baterije je nenavadno dolg.

● V Kolumbiji umre vsak dan od lakote in raznih bolezni 270 otrok. Kolumbija ima 15.000.000 prebivalcev. Smrt 270 otrok povprečno na dan je posledica težavnih gospodarskih in socialnih razmer v tej latinskoameriški deželi. Kolumbijski dolgovi so večji kot celotni proračun te države.

● Oreh in lešnik vsebujeta skoraj enake količine olja (maščobe), beljakovin, oglji-

Dobro je, če veste...

kovega vodika, celuloze in rudninskih sestavin ter imata v sto gramih 650 kalorij. Kikiriki (ameriški lešnik) vsebuje manjšo količino olja (maščobe) in celuloze, enako količino rudninskih sestavin kakor oreh ali lešnik, toda precēj več beljakovin in ogljikovega vodika. Sto gramov kikiriki-ka da približno 600 kalorij.

● Velikanska krizantema. Zora Prvulović, gospodinja iz vasi Rajac v Negotinski krajinji je vzgojila čudovite krizanteme. V jeseni 1964. je meril cvet njenih krizantem v premeru — pol metra, čeprav dosežejo drugače največje krizanteme največ 30-centimetrsko širino v premeru.

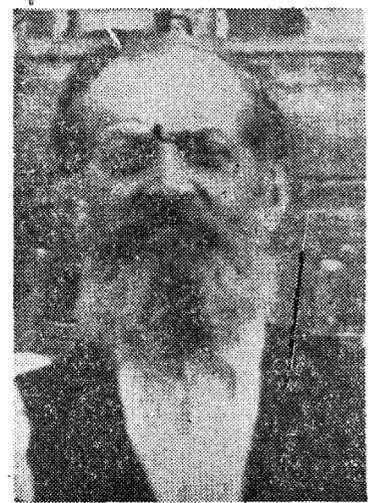
● 19-letni slepi mladenič Oto Fritz je bil najboljši kandidat na maturi na Norveškem. Potoval je v Pariz, kjer je prejel prvo nagrado na nekem mednarodnem natečaju za najboljši opis rojstnega mesta, ki ga ni nikdar v svojem življenju — videl.

● ČSSR je 1964. l. močno pridelala suša. Pridelali so 1.900.000 ton pšernice manj, kot je bilo predvideno. ČSSR bo morala zaradi tega uvoziti 2.200.000 ton žita.

● Električna miniatura ura »Accutras«, ki so jo izdelali v ZDA, je po velikosti enaka navadni zapetni uri in kaže čas z 99,9977-odstotno natančnostjo, kar pomeni, da prehitil al. zaostane v enem mesecu — za eno minuto.

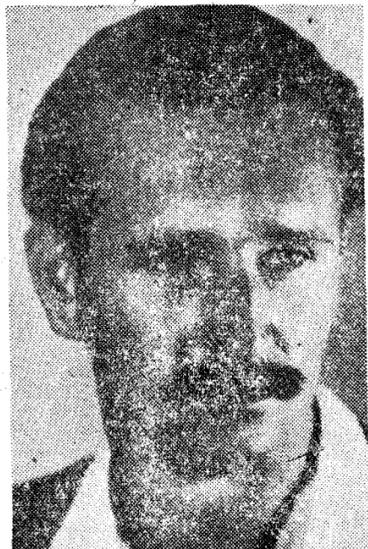
»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Lj. Beethovnova 10/II — Tisk in klušeji CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana — List ureja uredniški odbor — Letna narožna zneska 600 dinarjev — Posamezna številka stane 20 dinarjev — Narožnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 090-11/090-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15«: 21-091, tiskništvo in novinarji »TV 15«: 22-313, uprava »TV 15«: 22-307 — Rokopisov ne vračamo

- ODGOVORI NA »ZNAJJE IN SPOMIN«**
1. Narodni heroj Alfonz Sarh
 2. Narodni heroj dr. Dušan Mravljak-Mrož
 3. Narodni heroj Franc Vresk-Gustl
 4. Narodni heroj Pavla Medekatarina

60-letni »pohorski kralj« je padel v poslednji bitki legendarnega Prvega pohorskega bataljona. Ob njem sta padla tudi njegova sinova, Pepek in Vanček, oba pri petnajstih. Sivolasi borec bataljona, doma iz Lobnice pri Rušah, se je bil že med prvo svetovno vojno zatekel na Pohorje, pozneje pa je kot prostovoljec odšel na solunsko fronto. Po prihodu Nemcev se je moral takoj umakniti, medtem ko so mu ženo in devet otrok odgnali v taborišče. Ženo so zverinsko ubili. On in njegova sinova so našli smrt v smrtonosnem objemu nemškega obroča v noči od 7. na 8. januar 1943. — Kdo je to bil?

Tudi zdravnik Prvega pohorskega bataljona je padel v strašni bitki pri Treh žeblih na Osankarici. Častno je zastopal humano zdravniško poslanstvo vse do usodnega dne bataljona. Pred vojno je bil simpatizer KP in aktivno deloval v mnogih demonstracijah v Ljubljani in Zagrebu. Po okupaciji se je z velikim poletom lotil pridobivanja zdravnikov za OF. Njegovega brata, zavrednega revolucionarja, so Nemci ubili 3. aprila 1942 v Mariboru. — Kdo je bil zdravnik Prvega pohorskega bataljona?

Julija 1941 se je priključil Revirski partizanski četi kot rudar iz Trbovelj. Ko se je Druga grupa Stajerskega odre- da julija 1942 prebila iz Dolomitov preko Gorenjske na Stajersko, je bil komisar Jankovega bataljona, ki se je skozi sovražnikove zasede prvi prebil na nemško območje, za hrbet sovražni- kovih bojnih linij. Na Pohorju je postal komandir Druge čete Pohorskega bata- ljona. — Kdo je bil ta izredno hrabri in drzni komandir, ki je padel v zadnji borbi Prvega pohorskega bataljona?

Legendarni Prvi pohorski bataljon je v zadnjih treh mesecih pred svojim koncem zadal sovražniku občutne iz- gube. V tem času so njegovi borci za- beležili v svoje dnevnike preko sto uspeših akcij proti nemškemu okupa- torju. Tudi koncu Prvega pohorskega bataljona, podobno kot pre mnogih ne- premagljivih partizanskih enot, je bo- trovalo izdajstvo. V noči od 7. na 8. jan- uar 1943 so na ukaz poveljnika redar- stvene policije Alpenland Nemci bata- ljon neopazno obkolili in ga s premočjo uničili. Nižina med Velikim vrhom in Črnim jezerom je nema priča junaštev Prvega pohorskega bataljona. — Kdo je borka na sliki, žena komandanta bata- ljona, komandir ženskega voda bata- ljona?

Pogovor s človekom, ki je ustrelil Mussolinija

Skoraj vsi ljudje, ki prebivajo v letoviščih ob znanem italijan- skem jezeru Lago di Como, vedo za vilo »Belmonte« v Giuliniu di Mezegra, pred katero je 28. aprila 1945. leta skupina italijanskih partizanov pod vodstvom polkov- nika Valeria ustrelila enega naj- večjih zločincev tega stoletja fa- šističnega diktatorja Benita Mus- solinija in njegovo ljubico Cla- retto Petacci.

Ko smo obiskali to »zgodovinsko« hišo, je močan veter pihal z jezera. Ob vohodu, poleg težkih železnih vrat, je stal spomenik: »križ iz kamna«, ob katerem »objokujejo usodo nesrečne Cla- rette«; hkrati pa se je neznan neofašist spomnil tudi svojega vodje in je na zid vile napisal z rdečo kredo »Duce!«

Dan kasneje sem se spoznal v hotelu »Dai due buoi« (»Pri dveh volih«) v Alessandriji s polkov- nikom Valeriom, človekom, ki je Benitu Mussoliniju odštel po- slednje minute življenja. Na vi- zitki, ki mi jo je Valerio izročil, je bilo napisano: Valter Audizio, senator republike.

Valter Audizio, komunistični poslanec italijanskega senata

(član komisije za industrijo, tr- govino in turizem), je človek srednjih let (rojen je bil v Alessandriji leta 1909) in je neposre- den v pogovoru ter je takoj pri- stal na novinarski pogovor.

— Tovariš Valerio, sem po- klical senatorja kar s partizan- skim imenom, včeraj sem bil na kraju, kjer ste ustrelili Mussoli- nija. Dvajset let bo skoro od te- daj. Ali ste kasneje še kdaj obi- skali vilo »Belmonte«?

— Ne, nisem, je odgovoril znani partizanski polkovnik, no- benega opravka nisem imel v ti- stih krajih.

— Znano je, kako ste zajeli in ustrelili Mussolinija, ker je bilo o- tem mnogo napisane v šte- vilnih časopisih. Zanima pa me, če veste, kje je tista »zgodovinska« brzostrelka, s katero je bil ubit Mussolini?

— Verjemite mi, ne vem, kje je. Morda je v kakem muzeju, vendar tega ne vem.

— Partizansko, svojo, unifor- mo pa ste verjetno shranili, kaj?

— Da, skupaj z nekajlimi vojnimi odlikovanji je v »nafta- linu«. No, niti uniforme nisem

nikoli več uporabljal.

— Mnogo je bilo sicer že na- pisano o dogodkih pri jezeru Co- mo, toda vi sami niste še nič-

— Vaše življenje je, menim, glede na takratno dejanje, zelo zanimivo. Zato vas tu na zahodu najbrž čestokrat obiskujejo no-

Preberite tudi to

Kakor vsako leto, tako morajo tudi letos vojaški vojni invalidi oddati svoje izplačilne knjižice, da jih jim na občini potrdijo oziroma žigosajo. Na nežigosane knjižice namreč ni mogoče dvigniti pokojnine.

Zvedeli smo, da knjižice ne bodo prežigosali za vse leto, ampak samo za tri mesece, ker je pričakovati, da bodo v tem času nastopile določene spremembe, zaradi katerih bo treba knjižice popraviti. Toda o tem bodo vsi prizadeti pravočasno obveščeni.

Ker so knjižice za vozne olajšave tudi že iztekle, vprašujejo mnogi vojaški invalidi, kaj bo v prihodnje z njihovo pravico do znižane voznje. Znano je namreč, da je bilo veliko govora o ukinitvi sindikalnih voznih olajšav K-15 in v tej zvezi tudi o ukinitvi vseh voznih olajšav. O tem so razpravljali tudi na Zveznem svetu sindikatov Jugoslavije in v Zvezni skupščini. Ker je pa sklenjeno, da bodo v letu 1965 vse vozne olajšave ostale še v veljavi, bodo tudi vo- jaški vojni invalidi v kratkem prejeli nove knjižice za 75 % popust za tri voznje z vlakom, avtobusom in ladjo v obe smeri.

sar napisali. Morda pišete zdaj spomine, tovariš Valerio?

— Zdaj ne, bom pa to storil, ko bo čas...

— Vaše življenje je, menim, glede na takratno dejanje, zelo zanimivo. Zato vas tu na zahodu najbrž čestokrat obiskujejo no-

... Kmetijski problemi me mnogo zaposlujejo, pa nimam časa, da bi pisal o svoji preteklosti...!

I. I.

tistih dni. Vendar sem jim odgo- voril, in to prav vsem, da zdaj lahko pišem samo — seveda, če oni to želijo — o zootehnik (nauk o rejli domačih živali ter o njih gospodarski in tehnični uporabi), se je nasmehnil polkov- nik Valerio.

V zadnjem času je polkovnik Valerio kot poslanec zelo zavzet zaradi številnih kmetijskih pro- blemov, ki tarejo kmete v po- krajini Piemont, kamor spada tu- di Alessandria. Predvsem ga za- nima živinoreja, potem pa vino- gradništvo, predvsem predelava grozdja.

Preteklo jesen se je Valerio odločno zavzel v italijanskem se- natu za zakon, po katerem bi bilo prepovedano izdelovati umet- na vina. Sicer pa je o tem pro- blemu govoril že večkrat, o nje- govih zahtevi pa so mnogo pisali tudi italijanski časopisi. Ali, ka- kor je ob koncu pogovora rekel Valerio - Audizio:

... Kmetijski problemi me mnogo zaposlujejo, pa nimam časa, da bi pisal o svoji preteklosti...!

I. I.

Rešil se je izpred esesovskih strojníc

Januarja 1942 so italijanske vojaške oblasti vpoklicale na odsluženje vojaščin Mirka Ur- bančiča iz Kobarida. Znašel se je blizu Barija. Zaradi nezdrava- vega podnebja je zbolel za ma- larijo. Konec septembra 1943 se je vrnil v domače kraje, toda zaradi bolezni je ostal doma do marca 1944, ko je stopil v NOV in postal kurir okrajnega odbora OF za Kobariško. Kot takega pa so ga Nemci 7. februarja 1945 na Matajurju ujeli. Po dveh dneh zasliševanj so ga odgnali iz kobariških v goriške zapore.

»Tam nas je bilo vse polno«, pripoveduje Mirko. »Ponovno so me zaslišali. V glavnem so ho- teli od mene zvedeti, kje so par- tizani. Bil sem sam, zato so lah- ko zvedeli samo tisto, kar sem jim sam povedal, to pa jih ni zanimalo, ker sem pripovedoval samo splošno znane in brezpo- membene reči. Zato me niso več zasliševali.

Dne 4. aprila so iz moje sobe, kjer nas je bilo zaprtih kakih 80, poklicali mene in še dva to- variša, iz drugih celic pa še 17, tako da nas je bilo vseh skupaj 20. Dobro zastraženo so nas od- gnali iz zaporov do Trga sv. Ignaca, kjer je bila tedaj uprava zaporov. Na dvorišče uprave je pripeljal tovornjak s prikolico. Morali smo sestiti v prikolico na pod, tako da smo gledali v smer voznje. Na tovornjak pa se je vkrvalo kakih 20 esesovcev, ki so nas mrko gledali izpod čelad. Na zadnja vogala tovornjaka so postavili dva mitraljeza. V kabi- no k šoferju je sedel kape- tan SS.

Odpeljali so nas proti Solka- nu in dalje proti Trnovemu. Ma- lo čudno se nam je zdelo, ker so med vsemi jetniki izbrali samo nas, ki smo bili prej parti- zani, toda tolažilo nas je, da smo slišali kapetana govoriti, kako gremo nekaj delat. Pri Tr- novem, prej ko smo zavili v gozd, se je avto ustavil. Kapetan je stopil na zapono prikoličič in nam v nemščini dejal, da bo vsak, ki bo skušal pobegniti, ta- koj ustreljen. Zdaj smo se še bolj spraševali, kam nas peljejo in kaj nameravajo z nami. Ne- kateri so menili, da nas bpo dno morda zamenjali za neke nem- ške oficirje, ki so jih bili naši ujeli. Drugi so mislili, da gremo res nekam na delo, vse pa je skrbelo, da nas ne bodo kje pobili.

Med vsemi tovariši sem od- prej poznal samo dva. Prvi je bil Mirko Skočir, po domače Dragarjev iz Loč pri Tolminu. Ujeli so ga kot pokrajinskega kontrolorja tehnik, ko je 2. fe- bruarja 1945 padel pri Ponikvah skupaj z dvema kurirjema v za- sedo. To se je zgodilo na potovanju med kurirskima postajama 21 in 7. Kurirja sta padla, Skočirja pa so ujeli, ranjenega od treh krogel, ki jih je dobil skozi ramena. Drugi znanec je bil Jože Skubin, po domače Urščev iz Jezerc pri Drežnici.

Ujeli so ga na Vrsnem. Bil je komandir ene izmed kurirskih postaj na levem bregu Soče med Kobaridom in Tolminom.

Ko smo prišli v Trnovo, smo tam zagledali mnogo četnikov. V tovornjak, ki je vlekel našo prikolico, so naložili poleg 20 esesovcev še 20 vojakov. Nato smo nadaljevali pot proti Lokvam. Tam smo se spet ustavili. Kape- tan je šel na nemško poveljstvo ter od tam pripeljal tri vojake na motornem kolesu s prikolico. Ti trije vojaki so potem pred nami odpeljali proti Predmeji. Mi pa smo se na cesti med Lok- vami in Predmejo v gozdu ustavili ter čakali, da so se tisti trije vojaki vrnili. Spet smo sli- šali v pogovoru med kapetanom in tistimi tremi, kako je kapetan rekel »delati«. Potem je naš to- vornjak zavil s ceste po nekem kolovozu na veliko jaso in se ustavil. Vojaki so poskakali na tla in nas v velikem loku obko- lili. Šele tedaj so nas segnali s prikolicice. Kapetan in neki pod- oficir sta nas odvela v gozd zraven jase in nam pokazala cele skladowice suhih in suro- vih govejih kož, ki so jih tam- kaj pustili partizani, da bi jih po vojni oddali usnjarnam. Na zahtevo Nemcev smo morali ko- že znesti na jaso, nato pa zlo- žiti na kamion in prikolico.

Ko sem videl, da sta kamion in prikolico do vrha založena,

sem takoj uganil, da nas v Go- rico ne bodo peljali. To se pravi, da bomo ostali v gozdu. Nehali smo nakladati. Tedaj so nas de- set odpeljali k nekaj korakov oddaljeni podrti smreki, pred nas pa so postavili mitraljez. Vojaki, ki so nas prej obkolje- vali, so zdaj prišli na jaso in se postavili pred nas. Druga skupi- na pa je odgnala drugih deset

jetnikov proti neki globeli v go- zdu. Zdaj je postalo menda vsem jasno, da nas mislijo na tem kraju vse postreliti. Eden izmed jetnikov je pokleknil in začel Nemce v italijansčini prositi, naj ga ne ustrelijo. Omenil je, da ima doma 60 let staro mater.

Vedel sem, da vpliva gleda- nje v mrke obraze pod čeladami na človeka tako, da ga včasih kar omrtni, zato sem raje gledal v tla in preiščal, kako bi se rešili. Če bi vsi nagnkrat sko- čili, bi nekaterim prav zagotovo uspelo pobegniti smrti izpred nosa.

Sklenil sem... Z rokami sem poiskal oprijem na tleh, ker smo morali sedeti, zakrčali »tovariši, bežimo!« in tisti trenutek pre- skočil podrti smreko za nami. V nekaj korakih sem izginil med redkimi, toda košatimi smreka- mi. Ničče mi ni sledil, tudi to- variši ne. Moj beg je Nemce najbrž tako presenetil, da so se ovedli šele, ko sem bil že precej

daleč. Začeli so streljati. Preden sem preskočil nekakšno živo mejo, sem začutil skelečo bole- čino nad levim komolcem. Ena izmed krogel me je zadela. Nemci so spuščali za menoj dolge rafale. Vendar sem imel pre- streljeno le mišico, kost je osta- la cela.

Za živo mejo je bila globoka kotanja. Zakotalil sem se vanjo, na drugi strani pa sem pohitel navkreber in spet v gozd. Nemci me niso zasledovali. Ko sem bil že daleč, sem zaslišal dva dolga rafala, nekaj žalostnih krikov, nato pa nekaj posameznih stre- lov iz pušk. Nato vse tiho, ne strelav, ne krikov. Stutil sem, da so pobili moje tovariše.

Povzpel sem se na najvišji vrh nad Lokvam. Opazil sem, da močno krvavim, zato sem raztrgal srajco ter si prevezal roko nad rano. Tako mi je uspe- lo nekoliko zavreti krvavitev. Potem sem skoraj vso noč taval po gozdu. Naslednjega dne sem prišel v vas Sv. Mihael nad Ozeljanom, kjer so me za silo obvezali, nato pa poslali dalje do Banjske planote, kjer sem se ustavil in zdravitel do osvobo- ditve.

Kot sem že omenil, pelje ce- sta mimo jase, kjer so nacisti umorili 19 borcev. Po tej cesti vozi mnogo domačinov in tu- jevc, toda tam ni nobenega zna- menja ali plošče. Razen Sloven- cev so bili med ustreljenimi tudi italijanski partizani. Prav, bi bilo, če bi na tistem kraju po- stavili spomenik.

Ivan Trpin